

PRZODEK (2173) *sb m*

-o- (444), -ó- (3); -o- : -ó- *Mącz* (60:1), *Oczko* (4:1), *SarnStat* (209:1); e *jasne*.

sg *N* przodek (84). ◇ *G* przodku (204) [w znac. **I. A.**], przodka (62) [w znac. **I. B.** oraz **II.**] ◇ *D* przodkowi (8). ◇ *A* przodek (128) [w znac. **I. B.** oraz **II.**], przodka (21) [w znac. **I. A.**] ◇ *I* przodkiem (241); -em (16), -(e)m (225). ◇ *L* przodku (151). ◇ *pl N* przodkowie (393) [w znac. **I. A.**], przodki (8) [w znac. **I. A.** *LibLeg* (2), w znac. **I. B.** (6)]. ◇ *G* przodków (573); -ów (153), -ow (6), -(o)w (414); -ów : -ow *Mącz* (14:1), *KochJez* (3:1), *SarnStat* (96:4). ◇ *D* przodkom (88), [przodkum]; ~ -om (6), -óm (6), -(o)m (76); -om *KochZg*, *OrzQuin*, *KochEpit*; -óm *Mącz*, *KochCz*, *KochFrag*; -om : -óm *SarnStat* (3:3). ◇ *A* przodki (120). ◇ *I* przodki (37), przodkami (23); -i *ZapWar* (4), *BielŻywGlab*, *RejPs* (8), *LubPs*, *RejWiz*, *RejZwierz* (2), *BibRadz*, *OrzRozm*, *BielKron* (3), *RejPos* (3), *RejZwierz* (2), *BudNT*, *PapPan*, *KochPs*, *NiemObr*, *WerGośćPap*, *OrzJan*; -ami *LibLeg* (2), *MycPrz*, *BiałKaz*, *CzechRozm* (8), *SkarJedn* (6), *KołąkCath* (3), *VotSzl*; -i : -ami *SarnStat* (4:1); ~ -ami (21), -(a)mi (2). ◇ *L* przodkach (25), przodk(o)ch (7); -(o)ch *Prot*, *RejPos* (3), *RejZwierz*; -ach : -(o)ch *BibRadz* (4:1), *StryjKron* (2:1); ~ -ach (14), -äch (8), -(a)ch (3); -ach *OrzList*, *BibRadz* (4), *CzechRozm*, *SkarŻyw*, *CzechEp* (2), *ReszHoz*, *WerKaz*, *BielRozm*, *LatHar*; -äch *KrowObr*, *PapPan* (2), *StryjKron* (2), *PowodPr* (2); -ach : -äch *BielKron* (1:1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

I. Rzeczownik (1773) :

A. Rzeczownik osobowy (1415) :

1. *Ten, od kogo ktoś pochodzi w linii pokoleniowej; zwykle w pl: członkowie poprzednich pokoleń, ludzie dawniej żyjący; antenat, protoplasta (w odniesieniu do osoby, narodu lub całej ludzkości); maiores Murm, BartBydż, Miech, Mącz, Modrz, Calag, Calep, Cn; patres PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; parentes HistAl, Mącz, Cn; veteres Mącz, Calag, Cn; superiores Mącz, Cn; progenitores PolAnt, Vulg; antecessores, praedecessores HistAl; proavi Modrz; aborigines, antiqui, natales, priores Cn [w tym czyi (895): pron poss (742), G sb i pron (131), ai (poss) (22)] (933) : Iako przothkowye {Naschy} tho yesth przedzyath nasch {Nnyegdj} [!] daczbog y dzyath nyegdy pakosch poszyedly y {dzyerszely} ymyenye Chlebowo *ZapWar* 1525 nr 2317, 1519 nr 2192, 1525 nr 2317, 1526 nr 2337, 2454 [2 r.], 1533 nr 2517 (11); *BierEz* H4v; *Murm* 165; *BartBydż* 85b; *BielŻyw* 126 [2 r.], 171; Ale ktorzy fą przodkowie nalfy około tego gadka ieft. *BielŻywGlab nlb* 8, nlb 8, 15 [2 r.]; *GlabGad* A2; Drugie święto mają zadużne, w kthore nawiedzaią groby fwyh przodkow czyniącz vczynki miłofierne *MiechGlab* 21; *LibLeg* 8/133v; bo to [dobrotliwości boże] y oycowie nalfy głośnie wyznawali co też flychali od przodkow fwyh aż to y do vffu nalfich wielekroć odnich przychodziło *RejPs* 65v; Abowiem onemu nielza idz iedno zá przodki fwemi ktorzy też y zebrania y obyčiaiow vżywał *RejPs* 73v; á niebierzmy przykłądu z zátwardzyálego fercá przodkow nalfych ktorzy ná puífczy pokuífáli możności iego [*Boga*] *RejPs* 141, 34v, 39v, 63v [2 r.], 65v [2 r.], 109 (25); *RejRozpr* C2; *SeklKat* A2v; *RejRozm* 397; *RejKup* m8v, r7, cc5v; *HistAl* F5v; Tákże pánowye dworzánye porzuciliífye rycerfkye ćwiczenya przodkow fwoich/ á theologiey fcye fye yęli. *KromRozm I* Nv; Taklic się nowę rzeczy podobaią/ że tefz chceż aby to zniśczone było/ co twój dobrzy a cnotliwi przodkowie ták długo trzymali? *MurzHist* M3v, M4 [2 r.]; *KromRozm II* f4; *KromRozm III* K8, L5, L7; *Diar* 65, 67, 69 [2 r.]; *DiarDop* 112, 113 [2*

r.], 118 [2 r.]; puszczyły też były [Amazones] y o łobyte tę wyesc/ iż ich przodek myał być Mars/ s kthorego łye ony mywały vrodzić *GliczKsiąż* B5v; *LubPs* N2v, R4, gg4; Iedná [linia pokrewieństwa] iest Perfon wzgorę idących/ przodkow náleznych/ [...] co zową *Ascendentium*, od ktorých my pofzli/ iáko fá Oyćiec/ Dżiad [...] Bábá/ [...] Prádżiad/ [...] Przedbábá/ [...] Práprádżiad *GroicPorz* ffv; *KrowObr* 147; *RejWiz* 59v, 69v, 97, 97v marg, 98 (9); *Leop Zach* 1 arg, 3.Mach 7/5; *OrzList* dv, ev [2 r.], e2, e3, f3v, h, i2v; Oni mądrzy/ łtátecźni/ á mężni Polacy/ kthore przodkami łwemi zowiemy/ widzác wolą Bożą być tákową/ [...] zwolili łobie Krolá *LeszczRzecz* A2v; *RejZwierz* 52v, 63v, 80v, 85v, 86v (8); *BibRadz* *2, *Gen* 47/9, I 63d marg, *Deut* 1/35, 4/37 (9); wedle tey prołtości łwiętey przodkow náleznych połtępuy *OrzRozm* I2, D2 [3 r.], D2v [3 r.], D4v, Ev, E2 (30); Węgrzy łwoie przodki w łwey Kronice kłádą w pánnoniey/ od Bánnoná ktory był z rodu Semá łyná Noego *BielKron* 296, 7, 87v [2 r.], 90v, 170, 194v (25); *KochSat* A2v, A3 [2 r.], A3v, B; *KochZg* A2, A4, A4v; *KwiatKsiąż* F3, Hv, M3v; Degenerare a parenni contestataque virtute maiorum, Odrodzić łie od przodkow łwoych potomney á wźzem yáwney cnoty. *Mącz* 143d, 13b, 201c, 228c, 264b, 273b (14); *OrzQuin* B3, C4v, E2v, V2v; W Duchá łwiętego wierzę iáko y Przodkowie *Prot* C2, A4, C3v; *RejAp* E3, 66, 66v, 160, Ee3; *GórnDworz* Dv [3 r.]; (nagł) HERby łłáchćicá Polłkiego Mikołáiá Nagłowskięgo/ [...]. (-) Reymi przodki ięgo zwano *RejPos* Ooo6, 2, 8, 35, 49v, 100 (20); *BiałKat* 151; *BielSat* Hv, H2v; *HistLan* A2v; *KuczKat* 9; *RejZwierc* A3, A4v, 119v, 178, 189v (14); *BielSpr* 60v, 69; W tych rzeczách/ o ktorých Piłmo Boże nic pewnego nie łtánowi/ Zwycżay ludu Bożęgo/ álbo vłtáwy przodkow náleznych/ zá przykazanie chowác mamy. *WujJud* 195v, B, 230v; *BudBib* I 336c marg, 3.Esdr 8/74[77], *Sap* 18/6, *Bar* 2/17[19], 19[21], 21[24]; *HistHel* ktv, Cv, C3; *MycPrz* I A2v [3 r.], [A]3 [3 r.], B2v, B3, B4 (20); Iuż łobie wierzmy Przodkow łie dierzmy. *WierKróc* B2v, Bv [2 r.], B2, B3; *BiałKaz* I, K3, K4, L, M3v; wiele słow Ebreyłkich zoltáwiałem/ á zwłázcżá włafne imioná przodkow páná Chriłtułowych *BudNT* Hhv, *przedm* a4v, d2v; bes ktorego Tálmuđu iż dłuęo przed tym ich [Żydów] Przodkowie byli/ przeto też nie ták bárzo błádzili. *CzechRozm* 69v, Av, 24v, 50, 68v, 80v (19); (nagł) Sępowie. (-) [...] Bo nie dármo przezwiłko tákowie im dano/ Męzne przodki tych Sępow iáko żywo znano. *PaprPan* E4, E2, I, R4v, Y3, Z3 (11); Bo tym łpołobem/ nie ták dálece zacność domu od przodkow podána/ iáko wielkie cnoty zniá złączone/ słufznemi dołtoieństwo/ ołłáchćione będą. *ModrzBaz* [41], 15v, [41], [41]v [2 r.], 42 [2 r.], 43, 57 (21); *ModrzBazStryj* ¶2v; *SkarJedn* 46, 335, 353 [2 r.], 354; *Calag* 548b; Przychodźień ćiem ia ná źiemii/ Ze włyzyłtkimi przodki łwemi. *KochPs* 58, 30; [św. Barnabasz] vrodzony w Cyprze gdzie łie byli przodkowie ięgo bogáci y máiętni przeniełli. *SkarŻyw* 534, A2, A3v [2 r.], A4, 30, 241 (19); Bowiem Afrikani/ Arabowie/ Mauritani/ Kartaginenłes/ Rzymiánie/ Francy y Galli/ Nortmani/ potym Cymbrowie/ Hunnowie/ Wandalitae/ Gottowie/ Cepidowie/ Alani/ y infzy Francufcy/ Niemieccy/ Sławáńcy/ y Litewłcy przodkowie/ czełto łie tám o ty Kráiny zachodnie iáko ciepłe/ wcełne [!] y bogáte vbieęáli *StryjKron* 16, 26, 46, 91, 96, 105, 416, 542; Abowiem záyźrzał [zły duch] łwemu onemu przodkowi [tj. aniołowi]/ ktory będąc łtátecźnym/ Bogu oycu iest miłym y dołwiadcźonym. *CzechEp* 258, 116, 132, 165, 306 [2 r.], 341, 342; Iáko tedy dźielnołścią/ ták y przednieyłzemi Vrzędy przodki łwoie łćigałz *KochJez* A4v [idem *KochEpit* A3], A2v, A4v; *NiemObr* 15 [2 r.], 16, 71; Bo bych ćię miał z przodków twych/ y z zacnołci domu Zálecác/ nie vłtápiłz w téy mierze nikomu. *KochEpit* A3, A3, A3v; *KochFr* 84;

KlonŻal Cv; ReszPrz 29, 94; A choć ná przykład dam tu fáme Włodki/ Cnotą y męftwem porownáli z przodki. WerGoścPaprr 202; PudłFr 4, 9; ArtKanc T14v; Czemu nie pámiętaćie ná fwe zefzłe przodki/ Niechćieyćie być od bitnych fwych dziádow wyrodki BielRozm 6; Czytáyćie iedno dzieie ftóre fwoich przodkow/ Iákie rády miewáli nie łupięcy kmiotkow. BielRozm 7, 3, 8; GórnRozm Bv, B2, C, C3 [2 r.], D3v (16); KochWr 36; Sinatzka fwego imieniem przodkow fwoich Oitza y Brata Krolow Polfkich ochrcic dala PaprrUp Dv; Czego fie Panie Boze zal natakowe ze to połobie nichtzemnośc pokazuya/ átim hanbia mieifca przodkow fwoich. PaprrUp D4v, A2, B, C3v, D, D2 (24); ZawJeft 12, 19; ActReg 19, 23, 167; Calep 44a, 298a, 629b; GostGospSieb +3; KochFrag 42; Przyftoyna rzecz wfpomináć flawné przodków dzieie GórnTroas 20; ten Czech z Lechem brátem/ które nam y Czechom iuz zá napewniefzé przodki Kroynikarze náfzy podawáia/ ciągną zá sobą iefcze nieco wátpliwości KochCz A4, A3v, A4, Bv, B2v; GrabowSet E3, Iv, Q3; KochFrag 30, 42; OrzJan 6, 16, 17, 18, 49 (16); WyprPl A4v; LatHar 417, 420, 428, 545; Iáko Pellikan oćiec dawfzy ferce z fiebie/ Odźedł ćię tu/ íam przyiął być z przodkámi w Niebie. Z przodkámi á Kxiążęty/ w ízerokich Niebiefkich Kroleftwach KolakCath C2, B; WujNT 3, 31, 99, 203 marg [2 r.], 243, 393, 619; JanNKar C2 [2 r.]; tedy miáry inéy ípofób znáczy fie, że Polacy z Fránciiéy bráli podobno od onégo iefcze czáfu, kiedy Fráncią, Gotti, y Wándali przodkowie Polfczy woiowáli SarnStat 283, 121, 1048 [2 r.], 1060, 1152, 1090, 1218, 1230; SiebRozmyśl F4, F4v; KlonKr Bv, B4v; Swiadczą Kroniki ftóre/ iáka Barbaries y gruba nieftworność byía w Pogáńfkich przodkach náfzych. PowodPr 19, 7, 19, 25, 39, 43 (10); SkarKaz 241a, 453a; VotSzl B, B2, C3v, D2, D2v; CiekPotr 24; CzahTr F4v, K4, L; GosłCast 35; KlonFlis A4; Pokázuią to ftátutá wálze/ y przyśięgi Senatorow y Márízałkow/ [...] w iákiey czći/ y w oney po Bogu nawyźlzey/ przodkowie wálzy/ krolewłki ftan mieć chćieli/ y wwaźáli. SkarKazSej 692a; KlonWor 52; Przeto w cenie Kto chce być/ porzuć nikkzemne zabáwy/ Nie ná herb przodkow pátrż/ ále ná ípráwy. SzarżRyt B4v, ktv; [BielKron 1551 nlb 31v; HerbOdpow G7v (Linde); LustrKrak I 26; TerentMatKęť K8v].

W połączeniach współrzędnych z rzeczownikiem, zaimkiem dzierżawczym lub zaimkiem osobowym [typu: kto i przodek (przodkowie) (30), czyj i przodkow (16), kto z przodkami (1)] [szyk 33:14] (47): yakom ya hy przodek moy bylem wposesiey hy zatrzymałem wpokoyv vysey trzech álathñ hymyenyé wsisthko ámoyeñ sberosz ZapWar 1529 nr 2477, 1523 nr 2224; LibLeg 8/133; ábowiem ia przed tobą ftoię iáko pielgrzym á cudzoziemiec/ ták iáko y yni wlfyfcy przodkowie mogli. RejPs 59v, 162; HistAl I7; KromRozm I N; KromRozm III G6v; Diar 37, 60; MrowPieś A3v; UstPraw G4; LeszczRzecz A6; Záwiedzie ćie Pan y Krolá ktorego nád sobą poftánowiłz/ do narodu ktoregoś thy z przodki twoiemi nie znál BibRadz Deut 28/36; A teraz máłz wiele przyczyn prawdziwych/ ábyś fie ze mną obchodźił wedle grzechow moich y przodkow moich BibRadz Tob 3/5, Iudith 8/14, Esth 16/15[16]; KwiatKsiąż A3v; Quod saepe et nostra et patrum memoria usuvenit, Co fie częfto náfzych lat/ tákiefz y przodków náfzych przigadzáło. Mqcz 215b; GórnDworz D3v; RejPos 19, 100v [2 r.], 103, 106, 118v (9); BudBib 3.Esdr 8/75[78]; Leć [!] nie wiem co za vmył w ludziech fie nayduie/ Ktory tak zacne ípráwy ná ręby nicuie/ A przyłięgi Przodkow fwych y fwe odr[z]uciwłzy/ A dobro s pomnażanim miłe zarzuciwłzy. MycPrz I [C]2v, I Bv; PaprrPan M3; ModrzBaz 94; KochJez A4; TV Stániłław Zákliká położył fwé kofći/ Nie tylko z przodków fwoich/ lecz y z fwey

dzielnoci Dobrze znaczny *KochFr* 86; *WerGośc* 224; *ArtKanc* N11v; *GórnRozm* E4v; *PapUp* Dv; *OrzJan* 46, 61; *SarnStat* 779, 1018, 1060, 1190; Stárożytną zacnością domu/ wławnymi y przodkow fwych cnotami ozdobionemu Szłáchćicowi Polłkiemu: Iego Mści Pánu/ Pánu STANISLAWOWI WOISLAWSKIEMV, [...] memu Miłóściwemv Pánu y dobrodzieiowi. *KlonFlis* A2.

W połączeniu z imieniem przodka lub nazwą etniczną [w tym: imię (nazwa) + przodek (28), przodek + imię (nazwa) (16)] (44): *LibLeg* 7/40v; Rzymyánye też chcąc íye Grekom obmowić s przodká fwego Romulufá ktorego oni myeli zá bękartá/ ćwyerdzili to mocnye/ żeby myał był mieć oycá Marlá. *GliczKsiąż* B5v; *OrzList* e2v, e3; *RejZwierz* 85v; *BibRadz Deut* 9/5; [*Jeroboam*] pánował nád dziełiącą pokolenim przykładem przodká fwego drugiego Ieroboámá fyná Nábátowego *BielKron* 87v; Wapowłki piłze/ iż fą wezwáni Słowiánie náfzy przodkowie od ieżiorá Słowionego ktore ieft w Moskwi. *BielKron* 336v, 130, 291, 292v, 297v, 335 (10); *RejZwierz* 267v; Anákim obrzymowie bjli od Enáká przodká ták názwáni. *BudBib* I 97b marg; *SkarJedn* 28; ANzelmus S. Włochá oycá á mátkę Burgundyikę w mieście Auguście ná gránicy Longobárdyey/ przodki miał. *SkarŻyw* 331; A pytáiąc fię [*Mojżesz*] o rodzái u fwym/ dowiedział fię prawdy/ iż był rodu tego ktory [...] czeka Mefyalfá obiecánego przodkom ich/ Abráhámowi/ Izáákowi/ y Iákobowi wielkim fługom Bożym. *SkarŻyw* 478, 478, 491; *ZapKościer* 1587/73v; O Gotach/ Getach y Gepidach przodkach Litewfkich/ y Sławańfkich/ Rozdział trzeći. *StryjKron* 31; á zá tę dziełność Gotard Grábiá przodek Vcháńfkich doftał Służewá álbo Słuchowá ze wżyfłtkimi wolnościami wołóści okolicznych *StryjKron* 205; Xiążę Olelko Włodimirowic Xiążąt Słuckich przodek *StryjKron* 517 marg, 16 [2 r.], 31 [2 r.], 46, 81, 355 [2 r.] (16); Boć nie tylko Auguftyń [...] miefzańcem był/ z oycá pogániná á mátki Chriftyánki: [...] iáko piłze *Platina* ále [...] y Boos przodek Chriftufá Iezufá/ z Sálmoná Zydá á Ráchawy pogánki *CzechEp* 64; *LatHar* 327; *KlonKr* Av; *CiekPotr* 48.

W połączeniach szeregowych (8): *LibLeg* 11/169v; Ale w tych Dyabli fą/ [...] ktorzy háńbią przodki/ dzieły/ y oyce íwe zmárłe. *OrzList* d4v; *WierKróc* B; A ták wymowki żadney z przodkow fwych y z tey záłtárzáłóści y dawności mieć [*narodzie ruski*] nie możełz. *SkarJedn* 356, A*v, 351; *OrzJan* 26. Cf »za przodkow«.

W przeciwstawieniach: »przodek ... potomek (15), syn« (16): y owfzem wiele linow naydzie mędrfzych y fprawnieyfzych daleko w mnogich rzeczach, niż byli taci przodkowie ich. *BielŻywGlab nlb* 8; *RejPs* 68v, 114; [*posłowie mówili do senatorów*] targować o to z nami raczycie, cośmy wszyscy tak w cale potomkom swym zachować powinni, jako nam przodkowie naszymy raz od przodkow swych podane wiernie dochowali. *DiarDop* 118; Przodek niewiem iáki był/ lecz potomká prawie/ Mogłby wławnie zádkiem zwác ná káżdey rofpráwie. *RejWiz* 97; *RejZwierz* 62v; *OrzRozm* M2v; Per manus tradere, Ieden drugiemu podác od przodków wziác á potomkóm podác. *Mqcz* 209a; *OrzQuin* Hv; *RejZwierz* 219v; *WujJud* 194; *MycPrz* I B3; A ták ktoż zá to ma/ żeby słáchetność ábo zacność przodkow ná potomki po krwi miałá przychodzić? *ModrzBaz* 42, [41]; *KochCz* A4; *StryjKron* A; [*SzczerbSpecSax* 86 (Linde)].

W porównaniach (2): (*nagł*) Stádnicy. (–) TYch przodkowie w fwych cnotach/ by Anyeli byli/ Aleć y potomkowie/ ífcie nie zelżyli. *RejZwierz* 62v; *OrzRozm* E.

W charakterystycznych połączeniach: przodkowie bogaci, chciwi sławy, cni (5), cnotliwi (3), dobrzy (3), dzielni, majątni, mężni (3), mili (6), najpewniejszy, nędzni, pamięci godni, pobożni (4), ućciwi (2), waleczni, zesli [= zmarli] (2), złośliwi, zmarli (umarli) (4), znaczni; przodkowie bogobojność, chluba (3), cnota(y) (8), cuda, ćwiczenia, dekretały, dzieje (4), głupstwo, godność, groby (2), grzech(y) (5), herb(y) (2), imiona (5), jedność, kości (2), krew (3), męstwo (6), nabożeństwo, nadanie, niedowiarstwo, nieposłuszeństwo (2), ofiara, pierścień, początek, poćciwość (2), podanie (2), pokuta, porządek, posłuszeństwo, postanowienie, postępek (6), powaga, powieści, praca, prawa(-o) (4), prostota (2), przeklecie, przygody (2), przykłady, przysięgi, siła, sprawy (18), stałość, stan, stateczność, stolec, stolica, śmiałość, śmierć, tor, ubóstwo, upadek, upor, ustawy (5), wiek, wola, występki (2), wywód, zachowanie (3), zakazanie, zasługi, zdanie, zgrzeszenie (4), złości (6), znaki, życzliwość; od przodkowie postanowiony, podanie (2), podany, założony; z przodkowie narodzony (2), poczęty (2); przodkowie bronić, być pewien, domacać się, dorosć, dzierżyć się, torem iść, odchodzić, zapomnieć, zdobić, nie zelżyć, zosta(wo)wać (2); od przodkowie odstrzelić się; z przodkowie zalecać się; przodkowie błogosławić, być ozdobą, służyć, zażrzeć (4); przodki hańbić (2), nauczyć, pochwalać, potępiać, przerownać, prześć [czym], przewyciężyć, ścigać (2), umiłowac; na przodki narzekać, pamiętać, pomnieć, wspominać (2); między przodki kłaść; przodkami się chlubić, wymawiać się (2); z przodki (po)rownać (2), zgadzać się; przy przodkach zostać; w przodkach utracić [co], wziąć [co].

Zwroty: [»[kogo] za przodka brać«: gdy liczą przodki swoje/ a nie ftanie im iuz nikogo oświeconego/ ani ialnie wielmoznego/ ani sławnego/ to oni bogá którego za przodka swego biorą/ y wdzieraią sie w bostwo/ aby tym wietzemi ludzióm sie zdáli. *SenekaGórń* 150.]

»z przodkowie, od przodkowie mieć« [szyk zmienny] (2;2): *SkarJedn* 369; *KochOdpr* A3v; Wielka chłuba zaprawdę/ komu to Bóg daie/ Ze czego z przodków niema/ sam przez sie dostaię *KochFrag* 42; Herby/ których używać nie była nam rzecz zwykła za przeciwnym zwyczajem który v nas był/ dla oznaczenia imienia/ Tytułu/ y Szlachectwa nalezego od Pánów Szlachty y Przełożonych/ który od przodków swych maia/ wzielimy [*Proceribus suis ordine geniturae contraxerunt recipimus JanStat* 756] *SarnStat* 998.

»przodki naśladować; naśladowanie, nienaśladowający przodkowie« [szyk zmienny] (4;1:1): *BielŻywGlab nlb* 15; Przypatrzmyż sie iuz temu iesli celujemy Przodki swe w powinnościach iak nálladuiemy *WierKróc* A3; *SkarJedn* 354; [*Mojżesz*] zápalil się goraco do násladowania przodkowie swoich. *SkarŻyw* 478; *Paprup* I; Degener – Wirodek, przotkowie nienásladuiący. *Calep* 298a.

»pość z [jakich] przodkowie« [szyk zmienny] (4): Iako pózli s przodkowie swoich [*kniaz moskiewski, litewski i król polski*] tak ná piśmie maia *BielKron* 427; *CzechEp* 302, 306; *PowodPr* 49.

»nie wydać przodka(-ow)« = *nie być gorszym od przodków* [szyk zmienny] (7): (*nagł*) *Woyciech/ Ian Herbortowie*. (–) [...] Nie wydadaż przodkowie swych męstwem baczę dobrze *Paprupan* M3v, E2, Ee3; *KochJez* A4; *KlonKr* Av, A3v; Nie wydam swych przodkowie: za Rzeczpospolitą Vpadnę ofiarą/ da Bog/ známienitą. *SzarzRyt* C2.

»od przodkowie wyrodzić (a. odrodzić) się; wyrodkowie przodkowie, od przodkowie« (2;2:1): *BielKron* 198v; ieden z niepocziwych sie rodzicow vrodziwży/ przymawial pocziwemu człowiekowi mowiacz/ Bárzożę sie ty [...] od onych sławnych twoich przodkowie odrodził *GórńDworz* S; *WierKróc*

B; *OrzJan* 42; chcemyli nie być wyrodkami mężnych y ławnych przodkow swoich/ [...] Trzebá [...] *VotSzl* Bv.

»od przodkow wziąć, brać, przyjąć; wziąć przez przodki« = *a maioribus accipere* *Modrz* [szyk zmienny] (10:1:1;1): Wam rádiemy áby wiare ktoráacie od názych przodkow wzięli [*a nostris antecessoribus accepistis*] zupełnie chowáli *HistAl* D7v; *KromRozm III* L5v; *DiarDop* 111; *Mqcz* 209a; łamę tylko tę chuc wżczépil w ferce mé [*Bóg*] [...] ábym przeciwko Kácérzom brónil/ wedle możności fwéy/ com od Przodków fwych miłych wziął *OrzQuin* G4v, L2, X4v; *BialKat* 386; *ModrzBaz* [41]; *SkarŻyw* 58, 269; Lecż to cudze á nie náże co fię od przodkow bierze/ bo to tylko człowieka godnego czyni zálecenia/ co łam dobrego y pocżciwego łpráwuie. *WysKaz* 40; *JanNKar* C.

Wyrażenia: »przodek cielesny« (1): Abowiem ieliby wzywánie to duchowne Chriřtá Páná nie miało być vtwierdzone/ onym wzywánim cíeleśnym przodkow iego/ [...] tedyby [...] fię dáremne pokazały wżyřtkie inřze figury/ ktore Chriřtułá Páná w onych przodkach iego cíeleśnych známionowały *CzechRozm* 193.

»dawni (dawniejszy), staradawni przodkowie« [szyk 4:4] (6:2): Turek mocarz drapieźny tego řwiátá/ o ktorym przodkowie dawni náży ledwe łtycháli. *BialKaz* H3; *NiemObr* 70; *GórnRozm* D2v; *KochFrag* 42. *Cf* »z przodkow dawnych«.

»gniazdo przodkow« (1): A iákoźby nas nie miał być wřtyd/ ielibychmy fię wyrodzili z onego ławnego/ łzczyrego/ á ná wřzem poćciwego gniazdá przodkow swoich? *RejZwierc* 268.

»krewni przodkowie« (1): DZielność w Rycerřkich łpráwach da Bog iá [godny człowiek] mieć będzie [...] Nie mieńiac fię w fwych łpráwach iak krewni przodkowie Ktorzy záwřze łużyli tey Koronie práwie. *MycPrz* I A2v.

»narod [= ród] przodkow« (2): *RejZwierc* 52; łynu moy [...] wezmi żonę znarodu przodkow twoich [*de semine patrum tuorum*] y nie poymu y łobie żony obcey *BudBib Tob* 4/13.

»obyczaj(e) (a. zwyczaj(e)) przodkow« = *mos patrum a. maiorum* *Modrz* [szyk 8:3] (11): *KromRozm I* A3v; *KromRozm III* L4v; *OrzRozm* T2v; More maiorum, Wedle obyczáyów przodków názych. *Mqcz* 233b; *PaprPan* Ff; *ModrzBaz* 5, 40v; Atoli wátpić w tym nie trzebá/ żeřcie (iáko ia wiem) dáleko od obyczáiów przodkow wářzych odstápiłi. *GórnRozm* L2; *SarnStat* 122; Te rzeczy mnie łzy z oczu moich wyciskáią, [...] Iżem dawniey nie pořzedł zá łtářzymi fwymi: Bo ci przodkow fwych łpráwy, obyczáie, práwá Chwałá *CiekPotr* 20, 77.

»przodek pierwszy« = *protoplasta* (1): Iam iefř pan vyelky kthory wřiřthkyem łvdziem drogá wkazuyá [...] Nář przodek pyerwřly Sultan Bayazyd, yego řzyn, sultan Selym, ayam theř yego řřyn. Sultan Suleyman. *LibLeg* 7/40v.

»pirwszy przodkowie« = *wcześniejsze pokolenia* [szyk 2:1] (3): *RejZwierc* 57; Abowiem byř niemiał przed oczymá řwemi áni řadnych przykłádów narodow pořthronnych/ áłbo onych zacnych/ dzielnych/ á łpráwnych pirwřzych przodkow názych/ tedy dořyc mář ławnych á rozwařnych przykłádów przodkow fwych/ onych zacnych Polakow swoich *RejZwierc* 267v, 112v.

[»podły [= niskiego stanu] przodek«: Ieden oyćiec wřyřřtkich nas iefř/ á idáć wřpák do przeřřlych czářów/ to przez zacné/ to przez podłé przodki nářzé/ támy fię ořtác wřyřřcy muřimy/ gđzie iefř nářz przodek piérwřzy. *SenekaGórn* 150 (*Linde*).]

»potomkowie przodków« (5): *RejPs* 135, 217; iefli mu sie pokazecie nie piwem Polkiem iako on nas zowie/ nie wirodkami ani Ciframi ale prawdziwemi potumki przodkow wałzich. *Paprup* K; *SarnStat* 5 [2 r.].

»prawi przodkowie, prawdziwy przodek« (2:1): Bowiem mnodzi ludzie á zwłafzcza gminu polpolitego tak sie domnimaia, iakoby ociec abo matka ktorzy nas na fwiat wypuścili byli prawi przodkowie nafzi. *BielŻywGlab nlb* 8, *nlb* 15; A tum ty Dowody iedno dla tego teraz przytoczył/ áby ci ktorzy nieczytáli więcey/ tylko Bucolica Virgilij/ wiedzieć mogli z pracowitego zawodu náfzego/ o prawdziwym przodku Litewkim *StryjKron* 59.

»przodkow przodek« (1): Patriarcha. Naywyfzłzy ociec [!]/ álbo/ przodków náfzych przodek. *Mącz* 15a.

»przykład, wzor przodków« [*szyk* 8:2] (9:1): *DiarDop* 107; *BielKron* 87v; Miei że mi fię do zbroie zaraz/ fynu miły. A przykładem przodkow fwych fzukay fławy mieczem *KochSat* C2; *RejZwierc* 112v; Przykłady przodkow náfzych ácz fą wáfne/ wáfzákże nie wfzytkich náfłádowáf mamy. *CzechRozm* **4, 244v; *KochFr* 123; *ActReg* 24; *OrzJan* 45; Aby pány krole fwoie ná wzor przodkow fwoich wiernie czćili/ y onym polufzeńftwo oddawáli *SkarKaz*)(2v.

»sława przodków; sławni (a. przesławni), sławnej pamięci przodkowie; sławny przodek« [*szyk* 22:6] (14;12:1;1): Niedáy bluźnić Bogá żywego/ w przodkách fwoich/ áni fławy ich dopufzczay deptác. *OrzList* e2v; *VHrowieccy* ci idą/ z narodu Greckiego/ Ksiązę Hurká fławnego/ mieli przodká fwego. *RejZwierc* 85v; *OrzRozm* N3v; á cnotliwego/ y mądrego tego ia chcę rozumieć/ ktory by godzien był/ być Krolem: to ieft ftárożytnego domu páná/ fkłonnego ku cnozie s przyrodzenia/ y ze fławney pámięci/ przodkow fwoich *GórnDworz* Gg4, S; *RejZwierc* A2, 210, 268; *MycPrz* I C3; *WierKróc* Av; *StryjWjaz* Av; Bo ci młodzi fwoię myfl ná tym záładzili/ Aby fławy przodkow fwych nic nie wfzczyrbili/ Owfzeki iey popráfwić ieft thák gotow káfdy *Paprup* D3, E3; *SkarJedn* A6v; Nietrwoźcie fię wfpomnicie ná fwych przodkow fławę/ Ktorzy Rusaki fiekli/ iák chłop kofłá trawę. *StryjKron* 230; *KochJez* A4, B4v; á ony [*dzieci*] nie tylko we złoćie Albo w fzerokich wfłofciách/ ále téz y w cnoćie/ Y w fpráfách fławnych fwoich przodków niech dźidźiczá *KochEpit* A4; *KochFr* 121; *WerGość* 224; *Paprup* K; *KochFrag* 42; *SarnStat* 5; *KlonKr* F4; dla obrony y fławy iey [*ojczyzny*]/ nie cięzfko było Wizimirowi Książęciu Polkiemu/ z męznymi y fławnymi przodkami nafzymi [...] przez morze do Dániey pływáf/ y Duńczyki kroćić. *VotSzl* B, A4v, Bv; *CiekPotr* 52; [*SenekaGórn* 150].

»starzy (a. starszy), starożytni przodkowie« = *maiores* *Mącz*, *Modrz* [*szyk* 7:4] (10:1): *Mącz* 204d; A iż thez v ftárych przodków náfzych kładźienie rák było vpominkiem y znákkiem przymiérza álbo iednánia: przetóz téz [...] *BiałKat* 375v; Iż oni ftárfzy przodkowie ich [*Żydów*]/ lepiej o tym Iákobowym prorocctwie [...] rozumieli/ y wfławniey ie wykłádáli niź teráfzniefzy żydowie *CzechRozm* 167, 30 *marg*; *ModrzBaz* [41]; *SkarJedn* 31, 159; *CzechEp* 137; *ReszPrz* 96 *marg*; *ActReg* 129. Cf »za starych przodków«.

»ślachetność, ślachećstwo, krew ślachecka przodków« = *nobilitas maiorum* *Modrz* (3:1:1): Lecź iákó bogáfctwá mnie dobrym nieczyniá/ ták téz ślachećstwo przodkow nieczyni ze mnie śláchćcía *ModrzBaz* [41]v; Coź tedy ináfzego te Herby fpráfwiá/ iedno iż nas obowięzuiá/ ábyfmy śláchetności przodkow náfzych náśládowáli *ModrzBaz* 42, [41]v, 42 [2 r.]

»święci przodkowie« [szyk 11:5] (16): Przodkowie náfzy oni fwięci/ nie máiac áni piłmá/ áni żadnego vpominánia/ áni praw żadnych wftáwionych ná fię/ tylko ták s przyrodzoney cnoty fwoiej/ pátrż iáko pięknie/ trzeźwie/ pobożnie/ á ná wżem pomiernie żyli *RejZwierc* 60 [*idem WerGość*] A6v, 69v [2 r.], 82v; *StryjWjaz* Av; *CzechRozm* 23; *SkarJedn* 159, 369, 371; Ználic z łáfki Bożey święci oni przodkowie náfzy Bogá iednego *ReszPrz* 97, 95 [2 r.]; *WerGość* 262; [*do Maryi*] y dałz mu imię *IESVS*/ czym dogodziłz Woléy Bożéy. Bóg zásię ílcząc łowo fwoie/ Któré świátu obiáwił/ przez święté przodki twoie: Chce dáć fynowi twému Máyeftat Królewki/ Dawidá oycá iego *SiebRozmyśl* F3; *PaxLiz* A3.

»przodkow tradycyje« (2): *SarnStat* 122; Przodkow pobożnych tradycie iáko Pan bog pochwała. *Ieremi(asz)* 35. *PowodPr* 43 marg.

»wiara przodkow« (6): [*król Zygmunt do córki swojej Jadwigi*] yłz wyara przodkow náfzych y fachowane yednoſczy wkoſczyelye fwyetym bylo fawłzdy panv bogu myelo y zborv krzeſczyanłzkiemv pozyteczno. *LibLeg* 8/133; *KromRozm I* A3v, A4; tákeś nam to Poſwiáćanie odpráwił/ żeś y nas w łtárádawnéy wierze Przodków náfzych potwiérdził/ y Kácérłką niepráwość przed oczymá náfzymi wytáwiłeś *OrzQuin* O2, H; *SkarŻyw* 358.

»przodkowie wielcy« [szyk 1:1] (2): *SkarJedn* A5v; Przodkowie náfzy znacźni y wielcy z ktorých ławę mamy przed Bogiem y ludzmi/ łá święci Boży/ powinni náfzy y krwią łpoieni známi. *SkarŻyw* A3v.

»zacni przodkowie; zacność przodkow« = *maiorum claritas a. nobilitas a. splendor* *Modrz* [szyk 22:6] (19;9): *RejWiz* 3, 97v, 98, 99v; Niechcę ich [*Ostrorogów*] nic cukrowáć/ ich przodki zacnemi/ Kiedy fie łámi zdobiá/ obyczáymi fwemi. *RejZwierc* 55, 79v; *RejPos* 253; Abowiem ná tych trzech rzeczách ten nazacniełzy klenot [*tj. ślachećtwo*] należy/ ná zacności narodu zacnych przodkow fwoich/ ná rołtropnym ćwiczeniu/ á tho nawięcey/ gdy tho íełzcze ktemu wſzytko ozdobnie á s piękneimi przyłthoynoćiami vmie ná łobie okázác. *RejZwierc* 52, 18v, 82v, 210, 267v [2 r.]; Ma to [*dowcip tj. rozum*] ten [*Mikołaj Wolski*] s przyrodzenia z zacnych przodkow fwoich *PaprPan* G2v, O3, Aa3, Cc4; á ktorzi fię przodkow fwych zacnoćią niemogá ozdobić/ ci fię niech łtáráią/ áby fię włáfná fwoią cnotą zdobili y zacnemi czynili *ModrzBaz* 74v, [41], 42; *SkarJedn* A6v; Ktemu łromotá íełt wielka/ gdy kto zacne przodki ma á łpraw ich nie íełt świádom: chlubi fie á niewie czym *SkarŻyw* A3v; *KochJez* A4v; *KochEpit* A3; *OrzJan* 42; Íż w tym [*w przyjęciu konfederacji*] záłzłó zákazanie pobożnych/ cnotliwych/ y zacnych przodkow náfzych łłáchćicow Polłkich. *PowodPr* 43, 49; *RybWit* A2v; [*SenekaGórn* 150 (*Linde*)].

»znamienici przodkowie« (1): Pitam was [...] przíftalo li to [*branie jurgieltów za popieranie złego kandydata na króla*] wam łinom tak znamienitich przodkow *PaprUp* I2v.

»przodek po żonie« (1): [*kniaz Michał Gliński*] Kijowłkiey Stolicy/ iáko vdzielnego Xięłtwá [*przynależnej*] przedtym Włodimirzowi Olgierdowicu Xiáżát Słuckich przodkowi po żonie lub práwem lub woyná dochodzić mogł. *StryjKron* 712.

Szeregi: »przodkowie abo domy« (1): Niech fię niedawa Krol/ ábo ten komu to łtáránie należy/ tym herbom/ dymowi podobnym/ łtárożytnych przodkow ábo domow/ ołzukác [*fumosis tantum maiorum imaginibus imponi*] *ModrzBaz* [41].

»przodkowie i krew [czyja]« (1): Nád przodki y krew iego [św. Józefa] nic zacnieyżego być nie może. *SkarŻyw* 241.

»narod i przodkowie« (1): Krol wálf/ rządźiciel/ y opátrzyciel was/ ktorego narod y przodkowie wá [lege: wam] łto ośmdzieśiát y siedm lat rokázowáli. *BiałKaz* H2v.

»ociec i (albo) przodek« (2): *ActReg* 26; Pozew do gotowégo pozwu po śmierci oycá álbo którégokolwiek przodká [*patris, fratris, vel cuiuscunque antecessoris mortui JanStat* 536], którému iefcze nie przypadł był rok. *SarnStat* 1245. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r., Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu 2 r.*]

»i przodkowie, i potomstwo« (1): Wielka chłubá záprawdę/ komu to Bóg dáie/ Ze czego z przodków niéma/ łam przez łię doftáie: A łwá cnotá ták łwieci/ że y przodki dawné Rozświéca/ y potomłtwu imię czyni łławné. *KochFrag* 42.

»przodkowie a powinowaci« (1): miła Elźbieto [...] czemu nie miánuiefz dzyeciátká imieniem zwykłém przodków á powinowátých twoich. *RejPos* 297.

»przodkowie (przodek), (i, a, albo) rodzicy (rodzic, rodziciel)« [*szyk 4:4*] (8): *LibLeg* 11/183v; *KwiatKsiqz* M3v; Abowiem ták póspolície bywa/ iż y łynowie chcą być rodzicom y przodkom łwoim [*parentum et maiorum suorum*] podobni *ModrzBaz* [41]; *Calep* [755]b; náuczá y łyny łwe [*patriarcha Jakub*]/ áby wzywáli imieniá iego/ y imion zmárłych przodków y rodzicielow iego/ Abrahámá y Izááká. *LatHar* 327; *SarnStat* 987; *PowodPr* 49. Cf »za przodków i rodziców«. [*Ponadto jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu 1 r.*]

»przodkowie i starodawność« (1): Ruś przodkámi łię łwymi/ y łtárodawnoścíá wymáwiác od iedności niemoże. *SkarJedn* [d9]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu dwu lub wieloczłónowym: » ... i (albo) (wszyscy) inszy (i(n)ni) przodkowie (inny przodek)« (6): Bowiem niemáłá czełć Iákob y yni przodkowie náłfy odzierzeli/ iż wydáli náukę łłufłnego żywotá potomkom łwoiem *RejPs* 114; *OrzRozm* M4v; Parentes, Rodźicy y włźiicy ynłzy przodkowie z práwey liniey pochodzáczy aż do prádźiádów/ náłzy łtárfzy. *Mqcz* 278c; thedyć iefcže nie to práwe łłáchectwo/ [...] iż łygnet z iákim herbem ná páłcu nośi/ [...] álbo iż łie chłubi dziády/ prádźády [!]/ álbo inszemi przodki łwemi *RejZwierc* 52; (*nagł*) Gdyby oyciec álbo inny przodek wkroczywłzy w práwo: álbo nápiławłzy rok, álbo zdawłzy pozwánégo vmárl, álbo połt arełtum. (–) *SarnStat* 1245, 374.

Wyrażenia przyimkowe: »u przodków« = *w czasach przodków* (1): Bo ták náyduiemy/ że też y oni ktorzy v przodków náłzych pokutowáli/ łpowiedáli łie przed Świętymi grzechow łwoich. *WujJud* 83v.

»według przodków« = *jak przodkowie* (2): obiecali dołyc czynić rokázaniu iego [*cesarza*] á záchowác łie według przodków łwoich. *BielKron* 200, 200v.

»z przodków« = *od (czasów) przodków; de maioribus PolAnt; a maioribus Modrz; a progenitoribus Vulg* (40): Iakom ia nyerabył drew w dierzawie łego M-czi pana pothcomorzezo Marcziina Volskyego łedno w oycziznye swey ktorám sprzothków swich zatrzymał i ktoreyem w poziwanyv bil s przothkj swemy *ZapWar* 1546 nr 2620 [*idem*] 1546 nr 2619; *LibLeg* 11/170v; *SeklKat* A2; *DiarDop* 100, 102; *RejFig* Cc7v; OPaleńłkie ty s przodków/ zá łkápé miewáli/ Aleby tym dzyfiefłzym/ w tym krzywdę dzyáłáli. *RejZwierc* 70v; *OrzRozm* R4v; náuczyl [Józef] bráciá/ gdy ich będye pytał Krol

około iakiego fie obieraią goſpodárftwá/ áby rzekli/ iefteſmy páfterze owiec s przodkow ſwoich [*Vulg Gen 46/34*] *BielKron* 18; A bowiem [*Litwini*] chwalili s przodkow ſwych za Bogá ledá co/ ogień/ węże/ láfy/ Słońce. *BielKron* 382, 296, 355v, 407v; Patre clarissimo natus, Maioribus praeclarus, Známienity/ Ofobliwy z przodków ſwych. *Mącz* 55d; PRzyrodzenie náſze mdłe/ á iefzcze iáko iuż o tym wielekroć ſłuchamy/ z onych przodkow náſzych grzechem á gniewem Páńſkim zaráżone *RejPos* 352; *BudBib Esth* 14/5; TYm [*Podoleckim*] wiedz s przodkow nie zefzło nic ná dobrej ſławie *PaprPan* N3v, F4v, X4v; *ModrzBaz* 32; Lecz to więtfza/ gdy kto iefł z przodków téy zacnoſci/ Zeby mógl ſławnym bydź zwan/ y króm ſwéy dźielnoſci: A zás ták żyje/ że téż króm przodków ſwych ſławy/ Mogłby zázwdy bydź znácznym prze ſwé tylko ſpráwy. *KochFrag* 42; *SkarŻyw* 269; *PaprUp* K3v; zem nieieſt mei Iuris ale dawnym ſługá tegodomu zprzodkowswych *ActReg* 159; Dźiękuię Bogu ktoremu ſłużę z przodkow (*marg*) moich. L.S. (-) w czyſtym ſumnieniu/ iź bez przeſtánku ciebie wſpominam w proſbách moich *WujNT* 2.*Tim* 1/3; *SarnStat* 1024; *PowodPr* 5, 36, 62; T^Woie cny między wźemi Pánow Cernych domie/ Spráwy z przodkow pochodząc ſłynęły wiadomie. *PaxLiz ktv*; [*BielKron* 1551 145v].

~ *Połączenia*: »jeszcze z przodkow« (1): STAn to zdawná iefł wźięty iefzcze zdawnych przodkow Gdyż w tym domu nie było ni żadnych wyrodkow *MycPrz* I A2v.

»napierwej z przodkow« (1):Wyſzli oni [*Cyganie*] napierwey ſprzodkow ſwych z Afryki przed głodem ſkráginy Cyrenáiki *BielKron* 262.

Wyrażenie: »z przodkow dawnych, staradawnych« [*szyk* 2:2] (2:2): żadny nie może práwie przywłázczyć łobie kráiny z dawnoſci włáſney/ w ktorey by z przodkow ſwych ſtárádawnych nie odmienny był. *BielKron* 335v; *MycPrz* I A2v; A ten mąż ná koniu/ ktorego zowá Pogonia/ Herb Wielkiego X. Litewſkiego włáſny z ſtárádawnych przodkow kleynot tego Kſiáżęciá zacnego/ co znáczy? *WysKaz* 45; *PowodPr* 61.

Szeregi: »z przodkow i do tego czasu« (3): Ku temu téż obiecuiemy/ y powinni będziemy wźech przerzeczonych Kſiáżąt źiemie Kiiowłkiéy obywatelów y potomków ich/ [...] w ich ſtárádawnéy czci y doſtoynoſci/ iáko z przodków ſwoich y do tego czáfu byli záchowác *SarnStat* 1062 [*podobnie* (2)] 115, 1192.

»z dawna i z przodkow« (1): TEn [*Leſniowski*] práwie z Duchem ſwiętym/ vprzeymie chce znowá Bo go z dawná Gołábkim/ ták y s przodkow zowá. *RejZwierz* 82. ~

»za przodkow« (11): *LibLeg* 8/133; tákże zá náſzych przodkow/ Káplán klękał przed Ołtarzem/ á Krol klękał przed Káplánem *OrzRozm* D3; *BielKron* 244, 401; Widzę że ſię ſzkodliwſza z ſtálá dźiſ odmiáná/ Ktora zá Przodkow wáſzych byłá nieſłýcháná. *Prot* A2; *MycPrz* II A2, C4; *KochOdpr* C; *WujNT* 114.

~ *Wyrażenie*: »za starych przodkow« (1): IEdnego [...] roku zá ſtárych przodkow náſzych námnożyło ſię beł wilkow bárzo wielka wielkoſć w źiemie iedney *CzahTr* D3.

Szereg: »za przodkow i rodzicow« (1): Zá przodkow y rodzicow náſzych, y zá náſzych Iuſz teſz dawnieyſzych czáłow, bogáta ſzláchcianká, Doſyc miałá gdy wźięlá od rodzicow ſwoich Parę pektoralikow, á choć ieden krzyżyk *CiekPotr* 29. ~

W przen (4) : O niešťczęfne Ieruzalem á mizerny Ńwiecie thych dzifiefyfzych czałow náłzych/ przecz fie nie karzełz tym nędznym vpadkiem przodkow Ńwoich? *RejPos* 197v, 198; y Rzeczpołpolita Ńpodźwiewa Ńię tychże owocow cnoty/ ktore od przodkow wźięłá/ od potomkow tákże wźięć. *ModrzBaz* [41]; Ale iżeś niešťczęfna corko BábilonŃka [tj. *Ńławna Polsko*] puŃciłá po wielkiej czeűci nity tego wźykwánia Ńwego/ [...] ták iż w tobie nie náyduie fie iáko w przodkach twoich/ iedenze P.Bog wodz twoy/ ále Báłwani rozmáitých á niezliczonych Sekt: tedy teź/ [...] *PowodPr* 5.

Przen (6) : (*nagł*) Kátáryzná Krolowa dzifiefyfa. (-) CEłárzá Oycá miáłá/ á Striyá drugyego/ [...] Lecź nazacnieyfzy przodek/ cnotá s pocźciwoŃciá/ Ktorych tá páni Ńtrzeże/ zá wielką pilnoŃciá. *RejZwierz* 49.

a) *O zwierzętach (4)* : Bo miáłci teź pan Dudek/ záwźdy przodká pŃtrego/ A wźdy nadobnie Ńmierdzi/ vrodzonoŃ iego. *RejZwierz* 85v; Czerwie [*bykorodnych pszcźól*] ktore cíáło wołu robotnego toczá/ W płowe Ńię Ńkrzydłá obłoczá. Więć iáko był robotnikiem/ on przodek rogáty/ Tá k teź roy/ z prace bogáty. *KlonŻal* C2v, C3; A kiedy iuź podroŃtá oni wyrodkowcie [tj. *piskłęta kukułcze w cudzym gnieździe*]: WłáŃnie Ńię ták obchodzá/ iáko y przodkowcie. Krwie y gniazdá onego dźiateczki rodzone Szárpaia/ wyzymáia páŃierbięta one. *KlonWor* 61.

b) *O roślinie (1)* : ktore [*ziarno*]/ włánoŃ á moc tę/ ktorá od przodká Ńwego pirwźego ziárná wźięło/ podáie temu ziárnu/ ktore wypuŃcza s fiebie *GórńDworz* D2.

a. *O Adamie i Ewie (38)* : *Mącz* 283c; Ono Ńobie wŃpomni co [*smok, tj. szatan*] mowił przodkom náłzym w Ráiu: Czeźmuź fie tego Bogá ták boicie? *RejAp* 110v, 45, 100, 167; Pan zá wyŃtępkie m przodká náłze⁸⁰ ták ná tym Ńwiecie nędznim poŃtánowić raczył/ ábychmy w pocie czołá Ńwego Ńzukáli chlebá Ńwego *RejPos* 71, 2, 15v, 16v, 32, [77]v (17); Abowiem przyrodzenie cźłowiece przykłonne iefth ku boiáźni iefcze z onego przeŃthráchu w Ráiu przodká náłzego/ gdyź fie ze wźytkimi przypadki iego rodzimy. *RejZwierz* 78v; Zywoť pierwźych rodzicow náłzych Iádámá y Iáwy/ ná dwie czeűci rozdzielony. Pierwźa o Ńtworzeniu Ńwiátá y dárách Ńktoremi P. Bog przodki náłze w Ráiu poŃtáwił/ y o grzechu y vpadku ich *SkarŻyw* 257, 260 [2 r.], 261, 262 [3 r.]; *WerGoŃc* 210.

Zwrot: »z jednego przodka iŃć« (1): A iefliby fie to ták niáło [!]/ [...] iż w káźdey rzeczy iefth oná Ńkrytha moc/ á włánoŃ pirwowlanego ziárná: toćbyfmy wźyŃcy iednácy być muŃieli/ gdyź z iednego przodká idziem *GórńDworz* D3.

Wyrażenia: »pirwŃszy przodkowcie, przodkowcie Jadam i Jawa« [*Ńzyk 1:1*] (1:1): [*zła a uporna myŃl przychodzi nędzniczkowi, tj. cźłowiekowi*] z oney Ńkázoney á zepłowáney náturey iego/ ktora fie w nim zácźęłá iefcze od pocźátku Ńwiátá/ zá przeŃtápieniem iefcze pirwźych w Ráiu przodkow iego. *RejPos* 330; *SkarŻyw* 358.

»pi(e)rwszy przodek Adam, przodek Adam, pirwŃszy przodek, [przodek pierwŃszy]« (2:1:1): *GliczKŃiąź* C6; Bo Ńłuchay iáko ten dobrotliwy Pan/ iefcze onego pirwźego nędzniká przodká náłzego/ w onym Ráiu roŃkolŃzy iego/ był oŃwiećić raczył *RejPos* 337v, 138; Teźbyfmy y o Ńtworzeniu Ńwiátá nieobefźłego/ y cźłowieká pierwźego przodká náłzego Adamá/ á Ńnadź y o Bogu y iego Przykazániu/ y náuce zbáwienney žadney wiádomoŃci niemieli/ by nam był tego MoizeŃz piŃłáná z Duchá Ń. HiŃtoriá/ á potym Ezdras/ y Helchias ná potomne czały/ nie podáli *StryjKron* A; [*SenekaGórń* 150 (*Linde*)].

2. *Poprzednik* [w tym czyj (455): *pron poss* (358), *G sb i pron* (95), *ai (poss)* (2)] (467) :

a. *Poprzednik na urządzie świeckim lub kościelnym (w odniesieniu do władców świeckich często też antenat); maior Modrz, JanStat; antecessor JanStat, Cn; praedecessor JanStat; antecursor, anteambulo, decessor, praeclamitator, praecursor, praeminister, praeventor, prodromus Cn (329) : Namyesczv tham robylem gdzie przothkovie kxiandza opathovy hy iego conventhv smemy przothky robyły ZapWar [1526] nr 2454; MiechGlab 49; A bandzieíf go [= baszę] szandal y profzil thak yego przothkovye natnem myesczv na kthorem on yesth theralf bandacz nam przyaczyelmy bily dobre my thak ze by on thesz nam byl. LibLeg 7/36v, 6/55, 78, 159, 7/36v, 40v (12); Grzegorz S. papyez nye tylko nyechcyal fye pifac ábo zwac powfsechnym bifkupem/ Ale fwyadlfy/ iz zaden zprzodkow yego/ tego tak fproftnego przezwifka vzywac nyechcyal KromRozm III O6v, P4v [2 r.]; iz KIM nie raczy sobie ręki zawirac, aby on dobry krolewskiem i szafowac jako przodkowie yego wedle wolej swej nie mial Diar 36, 62; DiarDop 113; GroicPorz f4v; KrowObr 17v; zeš Walfza Krolewka Miłosc po przodkoch fwych chwalebnych/ ná thych sławnych państwach od niego [Boga] ieft Krolem/ pomazańcem/ y wielkim moźnym Pánem/ á wodzem ludu Bozego poštawion BibRadz *2; WEfpezyanus Flawius panowal lat dzyewiec ná Cefarstwie z dobrá sławá á godnošciá/ [...] ktory iákmiarz wfzytkę vpádla Rzeczpošpolitá nápráwił/ co iego przodkowie pokazili. BielKron 146; TRáiánus Vlpus Cefarz od przodká fwego vftawiony ten napirwfzy byl Cefarz cudzozyemiec BielKron 148v; á vczynil to Cefarz Máximilian nie nowym przykładem/ ále przodkow swoich náfládowal BielKron 231, 90v, 148v [2 r.], 180, 189v [2 r.], 199 (21); OrzQuin Lv; WujJud 17, 17v; Y zachowal W.Kr.M. tym powinnošc fwa poddanym swoim/ [...] w miłošierdziu/ tak iáko przodkowie Walfzey Kr. M. íáfkáwie á miłošciwie nam pánowac á rofkázowac będziefz raczył. WujJudConf 16v; BiaKaz K3, L; PaprPan V4v; Aczkołwiek ieftem niegodnym potomkiem Piotrá S. y nie takim iáko byli przodkowie moi/ Agápetus/ y Silweryus/ ktorzy tego Heretyká wykłeli/ wfzákze tego nie vczynię. SkarJedn 137; Ná koniec to częgo iego [Michala carogrockiego patriarchy] przodkowie nigdy w odzyczepienštwie nie czynili/ poczał Lácińskie košcioły y klaštory w Konštántynopolu y w Grecyey płowac SkarJedn 244, 33, 105, 139, 189, 397; Dobrá Bifkupie przez przodki iego [tj. przez poprzednich biskupów]/ tak byly zgubione y znišczone/ ífz y poźywienia Bifkup niemial: á częfto Hugo S. y głod z fwemi cierpiál. SkarŻyw 291, 319 [2 r.], 463; [Ringolt Algimuntowic] poczał fię pifac Wielkim Xiędzem Litewškim/ Zmodźkim/ y Ruškim w czym inšze przodki swoje wfzytki przewyžlył StryjKron 285, 285, 395; CzechEp 50, 333, 340, 370 [2 r.], 411, 419; Otož co džišiefzy pochlebcy našwiętfzym/ to zacny przodek Papiežow [tj. papiež św. Grzegorz]/ złošliwym názywa. NiemObr 61, 178; áni tego (iáko o fwey náuce Luther pífze) z podławia wyrwáli/ ále fię tego od Papiežow Rzymškich vczyli/ [...] ci záš od przodkow/ przodkowie od dawniefzych ReszPrz 29; ReszList 144, 190; KochProp 14; Lesko Xiáze Sierackie/ bel Pan rowni tztnota y meštwem przodkom swoim. PaprUp B3v, Fv; przodkowie walfzey Kró(lewskiej) M(iłošci) nie pod ítrzechá ležac/ ále w polu fie potykáiac budowalic tak wielkie pańštwo. OrzJan 86, 3, 61, 74, 85, 97, 100; Obiášniác tedy Státutá o tym przez przodki náłze pierwey vczynioné/ vftawuie my: áby [...] SarnStat 72; á košcioły Królestwá náłžego przez przodki náłze ía hoynie nádáné SarnStat 192, *3v, 3, 12, 42, 54 (59); ANNA, czorká ZYGMuntá/ ífta IAGIELLowná/*

S STEFANEM Małżonkiem fwym/ Przodkom będzie równa. *KlonKr* A4v, B4; [BAizet krol Turecki nad przodki fwe fortunniejszy/ tęń wiele kroleństw krześciánńkich pobrał *BielKron* 1551 118v, 49v].

W połączeniach współrzędnych z rzeczownikiem, zaimkiem dzierżawczym lub zaimkiem osobowym [typu: kto i przodkowie (43), czyj i przodków (12), kto i z przodkami (1)] [szyk 34:22] (56): *LibLeg* 9/51v, 11/171, 185v; Mowił to pan Rej w sobotę dosyć układnie, przypominając chuć i pozwolenstwo narodu polskiego ku KIM i przodkom jego. *Diar* 61, 88; *DiarDop* 110; Owa gdyby Krol Zygmunt wstał zmartwych/ prawie by thák rzekł/ Zem áni ia/ áni przodkowie moi w tey Polfcze nie krolowali *OrzList* hv; *BielKron* 370; *RejZwierc* 194; Moskiewkfiego też lekce w tym nie pokładaymy/ Czulość y biegłość iego iedno rozładzaymy. Ktora ieft dobrze znaczna s pobrania ziem wiele/ Gdyż ie on y s przodkami tak poliađał fmiele. *MycPrz* I [C]2v, II C2; *SkarJedn* 105, 106; Prawo kościelne każe/ áby wśprawach wielkich nic fię bez Biskupá Rzymkfiego nie stánowiło [...] Dla tego was y przodki wálże Apóstolfkie męże/ Pan Bog ná wyfokim zamku poltáwił/ y wśzytki wam kościoły zlecił *SkarŻyw* 394; *ReszPrz* 31; *ActReg* 43; A ták wśzytkie po tym to státućie dániny/ dárowizny wieczné/ *feuda* álbo *lenna*, téż y przedánia náłże y przodków náłzych: [...] máią byđz y fą tym Státutem kálowané *SarnStat* 84 [*idem* 92]; Iesliby téż przez nas/ álbo przez przodki náłże komu były dobrá confiscowáné/ á potym tákowe dobrá były przez nas álbo téż przodki náłże zásię wróconé/ [...] tákowe dániny máią zoftác cále *SarnStat* 94; Formá przyśięgi Podkomorzégo. [...] ktemu księgi fwe/ y przodkow fwych/ wiernie chowác/ y w nie wpiłowác będę. *SarnStat* 458; áby Iego Królewka M. [...] wśzelákim pímm nádáné Przywileie y Práwá od wśzech przodków Iego K. M. y od Iego K. M. lámégo/ z dawnych czáfów/ y od poczęcia Vniiéy/ [...] cále y nienaruřzone záchował *SarnStat* 1021 [*idem* 1023] 53, 61 [3 r.], 92, 94 [2 r.], 239 (40).

W połączeniu z tytułem lub imieniem przodka [w tym: przodek + tytuł (imię) (50), tytuł (imię) + przodek (41); z przydawką do imienia lub tytułu: świętej pamięci (16), sławnej pamięci (4), święty (2)] (91): ysz przodkowie naschi Czarzi ocziecz nasch Menlykherey Czarz brath nasch, Mahmetkyrey Czarz Dzyad nasch. Azgherey czarz. [...] do wyelkiego Cazymierza [...] wgołtzyne przyefzdzały. *LibLeg* 10/95, 6/78, 6/159, 10/95; *Diar* 74; *DiarDop* 112; *KrowObr* 233; Dárius Krol Perfki dekret Krolá Cyruflá przodká fwego/ o budowánium kościoła Bożego w cále záchowywa *Leop* 1.*Esdr* 6 arg; *BibRadz* *2; Then [Kazimierz] imo wśzytki Polfkie krole przodki fwe/ Polfkie kroleństwo gośpodárfwem/ czuynoścíá/ thákież práwy/ wśtáwy/ budowánim/ y innymi rzeczami dobrze opátrzył *BielKron* 376, 100, 185; Tám wyczytałz iákies byłą záwždy powagi ftołicá Piotrá S. á iákies v Cefarzow przodkow tego Michála mieysce miála. *SkarJedn* 215, 106, 246; *SkarŻyw* 394; *CzechEp* 418; *NiemObr* 158; *ReszPrz* 31; [papież Grzegorz XIII] wśzytkich tą práwie pilnoścíá y czuynoścíá/ ktorą w przodkách iego/ tegoż imienia Grzegorzách Papieżách byłą/ chce Pánu Bogu pożyczák [!] *ReszHoz* 135; Wśpomni iáko Krol łáfkáwy/ Ná fwe przodki Bolesłáwy. *KmitaPsal* A3v; *ActReg* 30, 32, 97; Wśtáwiamy/ áby żadna praefcriptia [...] poczáwřzy od śmierci przodká náłżégo fławnéy pámięci Zygmuntá Auguřtá/ áż do Roku od dniá koronáciéy náłżéy/ w práwie káždym nikomu nie fły. *SarnStat* 6; przychyláiąc fię do decláráciéy S. pámięci Króla Stephaná przodká náłżégo/ ná Séymie Wálnym Wárlzáwfkim w roku 1585. zá pozwoleniem wśzech stánów Koronnych wczynionéy/ onę *authoritate praefentis Conuentus* ápprobuiemy *SarnStat* 105; ACz przez święté

niegdy Króle Polkie przodki nález z ftarádawná byío vftáwiono/ [...] áby [...]. *SarnStat* 177; Téz ftoiąc przy Conftituciiéy Wielkiego Kázimiérzá Króla Przodka nálezgo vftáwiamy: iż [...] *SarnStat* 927, 11, 12, 13, 53, 59 (60); [Amurat fin Orcanow/ Helefpontu y Caliopolá dobył/ á gdy do Adrinopolá [!] ciągnął/ Lafarz przodek Despotow Serbkie y Bulgarokie Kxiążę/ záiechał mu z fwym ludem *BielKron* 1551 118v, 262v]. Cf »za przodka«.

W przeciwstawieniu: »successor ... przodek« (1): Záden successor/ więtżey władzey/ y zwierzchności/ w vrzędzie swoim przywłafzczyc łobie nie może/ nád tę/ ktorey przodek iego/ ná onym mieyfcu będąc vżywał *NiemObr* 48.

W charakterystycznych połączeniach: przodek cesarski (waszej cesarskiej miłości) (2), despotow, hospodara (2), jego (waszej) krolewskiej miłości (17), krola (2), zwierzchniego pana; przodek chwalebny, namilszy (2), pobożny, zacny (2); przodka(-ow) dekret, drogi, konstytucja (6), krolowanie, księgi (2), listy (2), łaska, miłosierdzie, nadanie(-a) (3), panowanie, postanowienie, postępek (2), prawa (2), przedanie (2), przysięga, przywileje (12), spisy, statut(y) (9), uczynki, uprzywilejowanie, ustaw(y) (5), zapisy, życzliwość; od przodka(-ow) darowany, kreowany, odsądzon, opatrzon, (po)dany (wydan(y), nadany) (22), podniesiony, pozwolony, rozdany, uczyniony, ustanowiony, ustawiony; za czasu przodkow (6); przodkom rowny; fortunniejszy nad przodki; prze przodki nadany (5), odjęty, przyzwolony (przyzwalany) (2), publikowany, uchwalony, uczyniony (3), umocniony, uprzywilejowany, utwierdzony, (wy)da(wa)ny (4), zapisany; być więtższym niż przodkowie; naśladować przodkow; przeciw przodkowi zachować się; przodkom kłaniać się, porównać (być rownym) (3), przodki przewyżżyć; wspomnieć na przodki; nad przodki słynąć; za przodka mieć; z przodki zrownąć (się) (2).

Zwroty: »nie chceć wydać przodkow« = nie chceć być gorszym od poprzedników (1): ázaż y teráznieyfy Papież/ (niechcąc ni wczym wydać przodkow fwych) nie wypráwił tákże tey łztuki/ [...] dni dżieięć vciáwłzy [tj. skróciwszy okres świąteczny o dżieięć dni]: dla ktorych téż świąt fwych pomknął *CzechEp* 381.

»od przodkow, z przodkow mieć« [szyk zmienny] (3:1): *LibLeg* 10/71, 11/28; Awłfakoz iz miafta ktore sklady mayá od przodkow nálfych łá vprzivilieiovane, [...] thęfmy odpowiedz dali radám nálfem y posłom Ziemiłkim *ComCrac* 12; A to [chęć męczenia chrześcijan] miał [Julian Apostata] y z przodkow fwoich tyrránow *SkarŻyw* 130.

»od przodkow nie wyradzać się« [szyk zmienny] (2): Tegoż téż dnia piłá Frydrychowi Sáłkiemv kfiążęciu [cesarz Maksymilian]/ [...] áby fie nie wyradzał od przodkow fwych/ ktoryzy byli zdawná łławni y Krześcíanie dobrzy *BielKron* 193v, 194v.

»od przodkow wziąć« [szyk zmienny] (3): á Rzeczpołpolitá wtákiem poftánowieniu/ w iákim iá był od przodkow fwoich wziął [quo a maioribus acceperat] [król Jan Olbracht] y on łam záchował/ y fwemu potomłtwu podał. *ModrzBaz* 21v; *NiemObr* 74; *Phil Q*.

Wyrażenia: »przodek najbliższy« (1): Iż z ftromy łławetnych Wóytá y Przyięgłych [...] próśba byłá vczynioná/ ábyfmy z wrodzonéy łczodroblivosti y łálki świętéy pámięci Naiáfnieyżégo Książęciá Páná Władyłáwá [Jagielly] Króla Polkiego przodka nálezgo naibliżégo y Oycá namilśégo [nostri immediati praedecessoris et genitoris charissimi *JanStat* 1016]/ liłt Párgáminowy potwiérdzenia

Przywileiu Iáfného Książęćia y páná Kázimiérzá Króla Polłkiého/ [...] [*raczyli potwierdzić*] *SarnStat* 951.

»obyczaj (a. zwyczaj) przodkow« [szyk 3:1] (4): *MetrKor* 31/621; *BielKron* 102; *CzechRozm* 81; ia zláłki Bożey Cefarz/ [...] to ná czym wietłza część oycow [synodowych] przełtanie/ wedle zwyczáiu moich przodkow/ y wedle możności świętego Cefarłtwá/ bez żadney wymowki/ bronić tego obiecuię. *SkarJedn* 289.

»pirwszy przodkowie« (1): W ten czás nád Izráelem/ Achab łyn Amrego/ Krolował człek niezbożny/ ktory wieku łwego/ Tym nawięcey nád łwoie/ pirwłze przodki łłyná/ Ze ie złóćia przechodził *HistHel* B.

»przykład przodkow (przodka)« [szyk 7:2] (9): *Diar* 114; A thu łie vcźcie á vpominaycie nędzne kfiążetá kápłáńkie/ s przykłádu tego przodka łwego [tj. *Jaira*]/ o ktorym tu Ewányeliłtá s. piłze *RejPos* 255v; *ActReg* 17, 122; MY tedy Włádyłław/ wielkim požádaniem/ y przodków náłzych przykłádem [*praedecessorum nostrorum exemplo JanStat* 244]/ iáko obrońce y záchowywáćiele Praw/ Wolności/ y Przywileiów kościelnych/ y ofób iemu poddánych/ [*skazujemy*] *SarnStat* 189, 14, 48, 898, 943.

»przodkowie sławnej pamięci« [szyk 2:1] (3): obowięzuiemy łie/ iż té włzytki [...] Przywileie y Liłty przez Przodki náłże łławnéy pámięći [*per antecessores nostros piae memoriae JanStat* 18]/ á miánowicie przez Króla Iego M. Oycá náłżego łłufznie y łprawiedliwie dáné y wydáné/ mocnie á nieporułzenie dźierzéc/ [...] bęđziemy *SarnStat* 13 [*idem*] 164. Cf »za sławnej pamięci przodka«; cf też *W połączeniu z tytułem lub imieniem*.

»starsi przodkowie« (1): Trzeciiego dniá Cefarz połłáł liłt Senatowi łiedzácemu/ wyznawáiąc łtárłze łwoie przotki záwždy w krześciáńkiey wyerze być *BielKron* 197.

»stolec przodkow« (1): goły ktory w ręku trzymał podał mu miecz [*Marszałek Wielki Litewski królowi Aleksandrowi*]/ ktory on wziáwłzy zá dobrowolne ná Wielkie Xięłtwo y Stolec przodkow łwoich podniełenie/ Xiążetom y Pánom Litewłkim podziękował *StryjKron* 667.

»święty, świętej pamięci przodek« [szyk 4:1] (4:1): *CzechRozm* 81; WSzyłtki domy Bożé álbo Kościóły/ we włzytkich ich práwięch/ [...] których zá czálów świętych Przodków náłzych Krółów Polłkich [*quibus temporibus dominorum praedecessorum nostrorum Poloniae regum JanStat* 190] y Książąt vżywáli/ chcemy wcále záchowác. *SarnStat* 181 [*idem* 628, 890]; przeto ták ninieyłze vłtawy náłże (które máią w łobie potwiérdzenie łtárych) iáko dawnieyłze włzytkie (które przez świętey pámięći Przodki náłże Króle Polłkie iedné zá drugiemi łá dáné) [...] pozwalamy náłzą bytnościá łkázuiąc/ áby ná wieki były waźné. *SarnStat* 938, 628, 890. Cf też *W połączeniu z tytułem lub imieniem*.

Szeregi: »przodek i ociec« [szyk 2:2] (4): Abi pan Voyewoda przimyerze tho. thak yako przodkowye yego y oczyecz czynyły. przilzyegam łłwam vczwyerdzyl. *LibLeg* 11/171; *OrzJan* 90; My tedy Oycá y Przodka náłżego [*progenitoris, et praedecessoris nostri JanStat* 246] namilłżego włzyłtká vmyłłu náłżego vłilnościá chcąc pilnie náłzładowác/ tákowy liłt [...] pochwalamy *SarnStat* 899, 951.

»przodek albo ordynator« (1): Tertulian do Heretykow ták mowi: [...] niech okażá porzádek Biłkupow łwoich/ ták iednego zá drugim od pocźátku połłępuiácych/ żeby pierwłzy on Biłkup/

ktorego z Apostołów albo z Apostołkich mężów (ktoryby iednák z Apostoły trzymał) miał przodka albo ordynatorá fwego. *WujJud* 135v.

Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu dwuczłonowym: »... i in(n)i przodkowie« (4): A nád to/ ácz łam Oyćiec nářz/ y ini Przodkowie nářzy/ [...] ták té conřtutucie/ pomienioné [...] wydáli: wřzákże [...] *SarnStat* 915, 541. Cf »za przodka«.

Wyrażenia przyimkowe: »od przodkow« (1): ZAmiány y frymárki/ ktoréby od przodków nářzych weřły w domy řzlacheckie wiecznořciá/ iefliby o té dobrá kto pozywał/ [...] tedy řpráwy tákíe łami řádźić mamy w Litwie. *SarnStat* 91.

»wedle (a. według, a. podług) przodkow« = *tak jak przodkowie* (4): takže yego Czes. M. raczil mv [województwie wałaskiemu Piotrowi] rořkazacz abi takiesz wedlie przodkow swich to wojewodztwo trzymał wgranyczach tich *LibLeg* 10/65v, 10/65; *BielKron* 198; *ActReg* 31.

»z przodkow« (1): TÁkże obiecuiemy/ iż [...] dániny z Przodków nářzych dóbr právem dźiedzicznym nádánych/ miály bydź zá Lenná poczytáné *SarnStat* 87.

»za przodka (przodkow)« (14): *GliczKsiqż* Lv; Zá przodkow Krolá Iego Miłości tákíego odfzczepieńřtwá niebywáło. *WujJud* 17; Zafz nowiná byłá/ zá przodkow Krolá Páná nářzego zmárłego zá onych potomkow Piařtowych. Tátárom okrutnym y drapieřnym nieprzyiaćielom/ po wřzyřtkiey polřzcze woiovác y řzkodźić? *BiałKaz* H3v, H4; *SarnStat* 74.

~ *W połączeniu z tytułem lub imieniem przodka* (7): IZ między narodámi Polřkim i Wielkiégo Křięřtwá Litewkiégo/ około řpółecznořci źiemie Inflantckiey [...] ták zá Królá Stephaná przodká nářzego/ iáko téz ná Elektciey y Koronáciiey nářžey różnice były *SarnStat* 1200, 450, 1051, 1146, 1208, 1209 [2 r.].

Wyrażenie: »za sławnej pamięci przodka« (1): o czym po kilká Séymów przeřłých Wálnych/ zá łławnéy pámięci przodká nářzego Zygmuntá Auguřtá Królá Polřkiego/ namowy czynili. *SarnStat* 1146.

Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu dwuczłonowym: »za ... i innych przodkow« (2): y pámięć iefř/ że y zá niebořczyká Królá Zygmuntá Oycá y innych przodków nářzych/ tákże téz weřpółek té wrzędy z Dignitárřtwámi bywáły *SarnStat* 78 [*idem*] 335. ~

b. *Ten, od kogo ktoś przejęł naukę, poglądy; mistrz, nauczyciel* [*w tym: w polemikach religijnych* (38)] (44) : Chcemyli wyřřzey rozumu podnieřć naydziem inřze przodki nářze, á zwłářzcza czo łie tycze kazni kręřćcianřkiey. *BielŻywGlab nlb* 8, nlb 9; *KromRozm II* v4v; wřzyřcy przeciwnicy łáwice tey Rzymřkiey/ o tę řkálę łby łobie potłuka/ ták iák ich przodkowie Arryulfowie/ Mácedoniulfowie/ Neřtoryanowie/ y Ewřthychowie/ o tę řkálę řye potłukli. *OrzList* h2v; A iefřli [*niedowiarkowie*] nie řą z Bogá/ á nie řą řynowie Boży/ thu łie niechay domyřłaią řkąd řą/ á ktorzy řą przodkowie ich *RejPos* 84; *CzechRozm* 69; iřz ták wprzářnym iáko w kwářnym chlebie/ pořwięcony Sákráment przenařwięřty być może: wedle zwyczáiu/ iáko ktorey řtronie od przodkow podano iefř. *SkarJedn* 274, 355 [2 r.]; Tym heretictwo y nowe řekty potępiřz/ iż przodkow řwých wřkazać niemogą/ iż řucceřsyey od Apostołów niemaią *SkarŻyw* A4, 394; *CzechEp* 94 [2 r.], 172, 350; [*Donatyřci*] tym řię zákládáli/ iz ich przodkowie nieřpráwiedliwie od Biřkupow Rzymřkich řáđzeni byli *NiemObr* 63; *ReszPrz* 101;

ReszList 188; Tychże przodków swoich [tj. *arian*] naśladować Czechowic w swoim nowym teściemieniu toż między tak płuie y nicuie mówiąc: [...] *WujNT* 305, *przedm* 8; *SkarKazSej* 699b.

W połączeniach współrzędnych z rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym [typu: *kto i przodek (przodkowie)*] (2): *CzechEp* 252; Y dla tego ci Sakramentarze y przodek ich Berengarius/ tak te łowa ś. Ewangeliey płowac chcieli/ abyśmy z tego międzyca wtwierdzenia o prawdziwym cieie w Sakramencie nie mieli. *SkarKaz* 204b.

W połączeniu z imieniem, nazwiskiem lub nazwą urzędu [w tym: *przodek + imię (nazwa)* (5), *imię + przodek* (3)] (8): *GliczKsiąż* E2v; Drudzy byli Mędrzy Włocy/ ktorzy przodek Pitagoras/ ten sie nie obierał iedno w liczbie a rozmiarzaniu swiatá y w śpiewaniu. *BielKron* 121v; Bo on [Kalwin] nie inaczej o tym Sakramencie rozumie iedno iako y Zwinglius przodek iego/ ze iest tylko znakiem albo figurą Ciála y Krwie Pánkiey. *WujJud* 172v, 170v; Ieśli v nich [heretyków] wiara Kátolicka/ czemu dopiero powstala? czemu nie Apóstola ktorego ale Lutra ma przodka? *SkarJedn* 28; Opuścizam przez lidzby świadectwa świętych męczenników/ Biskupow Rzymkich/ [...] ktorzy na tej stolicy siedząc tego wczyli/ y tę naukę y podanie od przodków swoich Apóstolow mieli: iż Rzymki kościół od Chrystusa za przedni y głowę wzytkim postawiony iest. *SkarJedn* 112; *SkarKaz* 43a, 204b.

W połączeniach szeregowych (2): yżelzmy tego doczekaly obyauyenia czego śtrudnolczyą przez ducha śwątęgo nasz przodkouye mistrzouye y doctorouye syą douyadoualy *PatKaz I* 15v; Ponieważ są owi [luterani, zwingliani, nowokrzęćcy] bez oycow/ bez przodkow/ bez tradycyi/ y podania dziedzictwa y mocy raz od Chrystusa wzięty. *SkarJedn* 34.

W charakterystycznych połączeniach: błędy przodków, heretyctwo, nauka, pisma, podanie, wykład; przodków naśladować (3), imię nosić, nie moc okazać; od przodków podano; z przodków [co] zebrać; przodki(a) mieć, tłumić, zwyciężyć naukami.

Zwroty: »od przodków mieć« (2): My żadnych Ceremonij Greckich nie ganim/ ktore od śtarych S. przodków miała/ byle się prawdzie Bożey y piśmu S. nieprzeciwiły. *SkarJedn* 239, 112.

»od przodków wziąć« [szyk zmienny] (3): *WujJud* 169v; *CzechEp* 45; A iż drudzy piśmá swoiey nauki zostawili/ bárzo nas vmocniáią w prawdzie Kátolickiey/ ktorą od przodków swoich Apóstolow wzięli. *SkarKaz* 43a.

Wyrażenia: »przodkowie dawni (a. dawniejszy)« (2): *CzechEp* 418; iako y dziś mniemam/ wiele się takich ferc dobrych náyduie/ ktorzy/ w tymże błędzie [tj. *falszywej interpretacji Pisma św.*] onych przodków dawnych naśladowia/ mniemaiąc by to dobrze y przyśtoynie czynili z ktorych liczby boday był y X(iądz) K(anonik). *NiemObr* 99.

»prawy przodek« (1): Mufiem to wyznać iż nasz prawy przodek j śtarzi iest pan nasz Iesus Chrystus *BielŻywGlab nlb* 8.

»starzy (a. starszy) przodkowie« (2): *SkarJedn* 239; A wždy to mówić śmieią [papieźnicy]/ iż tę naukę/ y tę wiarę y to wyznanie y te podania od śtarzych przodków swych przez apostoły podane wzięli. *CzechEp* 45.

Szeregi: »ociec (ojcowie) i (a) przodek (przodkowie)« [szyk 4:1] (5): [Kain] zbudował wylkye myśto Enos w którym sie zámnożyli obrzymowe [...] Ci [...] Obcowáli nye tylko z mátkami/ y s fioftrami/ ale y z żywerzety/ co wlyfthko z oycá a s przodka swęgo Kaimá wybyerali yako z yednego

wzoru. *GliczKsiąż* E2v; Ktore [*chrześcijan nie uznających zwierzchnictwa rzymskiego*] oto ten Kátholik zowie przed Wálzą K.M. Luteryany/ Kálwiniany/ Wáldenfes. (-) A wázák to wálzy przodkowie y Oycowie: czyli fie ich iuż wftydźicie. *WujJud* 12, 170v, 171; *ReszPrz* 109. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»oryynały i przodkowie« (1): Przeto gdyż oni [*luteryjanie*] Originalów/ y przodkow swoich po łobie porządnie od Apoštołow aż do nich poštěpuiących okázác [!] niemogą/ iáko my okazuiemy; znak pewny iest/ że ich kościoły Apoštołkie nie są. *WujJud* 136.

»przodek (przodkowie) i (abo) starszy« (3): Gdi ich [*filozofów*] piśma zwálzacza štatecznego á ktore nieieft przeciw wierze naładować będziem. možem rzecz iż oni też są przodkowie y štárszy nałzy *BielŻywGlab nlb* 9, *nlb* 8; Teraz oto dopiero/ niektorych przodkow ábo štárszych wiáry śwey/ náśláduiác *X(iqdz)K(anonik)* tę wolność nie tylko śwym ále y opcym narodom społęczną/ cíáłu y krwi swoiey odiać/ á práwie gwałtem wydrzeć vsíluie. *CzechEp* 14.

c. *O Żydach jako poprzednikach chrześcijan w wierze w jednego Boga* (92) : *RejPs* 156, 158v; Przipominánie pirwżego nyedowyáršthwá przodkow náłzych [*tj. Żydów na pustyni*] s przeštrzeženim/ ábychmy fie go thež wiárowáli *LubPs* V4 *marg*; *RejWiz* 95; Gdy iuż byli przešzli przodkowie náłzy przez pułzczą z Egiptu/ á iż iuż przychodzili ná ony mieyfćá obiecáne od Páná [...] thedy fie był wielki štrách wšzczął miedzy onemi krolmi y miedzy onymi narody/ ná ktorich grunty iuż byli wešzli przodkowie náłzy. *RejAp* 26v, 22v, 28, 55, 59v, 109; A toć byłá figurá onego báránká/ á toć było podobieńftwo onego wysćia y onego błádenia po pułczy przodkow náłzych. *RejPos* 141v; Słyželifcie iáko iest rzecžono przodkom wálzym/ Nie zábijay. *RejPos* 179; A nákoniec iáko Mánná z niebá ná Pułczy przodkom twoim/ ták wšzytko áni wzwiész škad tobie płynąc á przypadác będzie. *RejPos* [219]; Gdyž oni przodkowie náłzy thylko słyčáli s piśmá świętego/ iż ma przydž Mešyáłz/ iż ma Bog Ociec zešłác zbáwicielá *RejPos* [323]v, 2v [3 r.], 15, 22v [2 r.], 24, 29 (38); Čyžayže o Saulu/ czyžayže o onych przodkoch náłzych o co ie wężowie ogniłci káłáli *RejZwierc* 33, 9 [3 r.], 42v, 128, 128v, 260v; *WujJud* 194v; *WujJudConf* 9; [o *Piśmie Śwíety*m] Hiłtorya [...] ábo ono porządne opifánie rzecžy štworzonych/ á nád to człowieká y vpadku iego/ obietnic y poćiech Božych ktorymi čiefzył przodki náłze one wierne chwalce św/ á náłze wedle wiáry Oyce *CzechRozm* 96v; Rozny teraz społob iest šprávowánia fie wiernych chwałcy [!] BOžych pod nowym Teštámentem/ od onego ktorým šprávowáni bywáli przodkowie náłzy pod štárym Teštámentem. *CzechRozm* 238v, 22v, 23v, 25, 25v, 27 (15); *WerKaz* 296; GDy šzli Przodkowie náłzy z Egiptu: Narod IAKobow od ludu Pogáńškiego. Šstał fię Lud wierny pošwięconym Páná śwego *ArtKanc* G2v.

W połączeniach współrzędnych z rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym [typu: kto i przodkowie] (7): A šnadž nie tylko z obietnic iego świętych/ ále z dawná przez Proroki/ z iedynošći Boštówá/ to nam było iefczé obiecáno/ iż nam więcey miáło być obiáwiono/ nižli przodkom náłzym. *RejPos* 149; iż Moizész tobie y przodkom twom [!] tylko był cielešny á práwie iákoby widomy zakon podał y vštáwił *RejPos* 179, 103v, [105]v, 149 *marg*, 159v; Ale iestli go [*Boga*] to nic nielży że teraz zázwdy mawia z námi przez šłowo św/ á z przodkami náłzymi miáł też y przez widzenie rozmowę: tedy [...] *CzechRozm* 17v.

W połączeniu z imieniem, nazwą etniczną lub tytułem przodka [w tym: przodek + imię (nazwa) (3), tytuł + przodek (1)] (4): *RejPos* 304; Przyjął Izraelá ługę łwego/ wípomniawłzy ná miłóśierdzie łwoie. Ták iáko mówił do przodków náłzych do Abráámá/ y náśienia iego (trwáiącego) ná wieki. *LatHar* 66; *WujNT* 44; prožno káplani wzywáć będą Pátryárchow [...] przodków náłzych/ ktorzy odpoczywáią w Hebronie/ áby nam do ogrodá Eden otworzyli *SkarKaz* 382b.

W charakterystycznych połączeniach: przodkowie nędzni (2), przebrani, przestępní; przodkowie Starego Testamentu; przodków błádzienie po puszczy, cyrograf (2), dziedzictwo, niedowiarstwo, obliczność, obowiązek(-ki) (2), przechodzenie do Boga, rozkosz, sprawy, wyscie [z Egiptu], zapis.

Wyrażenia: »napierwszy przodkowie« (1): Gdyż vrzędu iego [Chrystusa] łkutek nieiáki/ pokázował łie w ofiárách onych ktore łpráwowáli oni náłzy napierwłzy przodkowie. *CzechRozm* 35v.

»przodkowie święci« (1): Abowiem wípomni łobie co ty trzy pániénki [*Wiara, Nadzieja i Łaska*]/ o ktorých tu łłyzłyzł/ onym przodkom łwíętyém náłzym dziwnie łpráwowály tu zá żywotow ich/ [...] iáko wiárą on łzedziwy mąż Abráám włpráwiedliwion iest w łtárości łwoiej. *RejZwierc* 128v.

»wierni przodkowie« (1): Bo inłzy iest Bog: inłzy Anioł od Bogá pofelłtwo łpráwuiący: á inłzá teź obietnicá od Bogá o tym náłieniu vczynioná: ná ktorą łie wierni przodkowie náłzy ogláđáli/ y ktorey wpełnienia oczekawáli. *CzechRozm* 47v.

Szereg: »ojcowie a przodkowie« (1): Bo łłyzłyzł iz oni oycowie łwíęci á oni przodkowie twoi máło mówili/ á vpráđáli wiele: á przedłię Dawid powieda: iz záwždy chwálá twoiá Pánie w vłciech moich. *RejPos* 202v.

Wyrażenie przyimkowe: »za przodków« (1): *Pfal.* 105. [...] Tu prorok wyłlawia rozliczne dobrodziestwá páná náłłego/ á vpominá národ człówieczy ku chwale iego włpomina teź/ co łie dziáło zá przodków náłłych złáłki y rozgniewánia iego *RejPs* 153v.

d. *Ktoś wcześniej się czymś zajmujący* (2) : posłuchay co mówi tenże Doktor [*św. Augustyn*]. Przec tego niemogę/ iáko y w przodkach náłzych/ ták teź iest wiele w księgách moich/ ktore łpráwiedliwym łádem/ mogá być zgánione. *KrowObr* 14.

W połączeniu współrzędnym z zaimkiem osobowym (1): Niektorzy ty kłięgi názwáli kłięgámi łpráwiedliwych. A włzákoż to dżiś máią od nas/ y od przodków náłłych [*tj. wcześniejszych biblistów*]/ iz ie názywamy *Genefim BibRadz* I 1.

3. *Twórca, sprawca; auctor Vulg* [w tym: czego (3)] (5) : kto nád Cápíłtraná z fámiliiei [tj. zakonu] Fráncíłzká S. lepłszy? kto pilniéy chował práwa? [...] ták iz teź y łam S. Fráncíłzek przodek téy fámiliiei nie był powážnieyłzy *OrzJan* 120; [Wszakem to pierwej powiádał, O Chrystusie gdył mnie pytał, Iz On przodek z martwych wstania I wiecznego nam zbawienia. *WierzNauka* 229].

[W połączeniu z imieniem [imię + przodek, przodek + imię]: Tegóz czáfu teź národził łye Máchomet przodek wiáry Tureckiei *JanWróz* 22; *GrzegŻarnPos* 1597 599v (*Linde*)].

Szeregí: »przodek i ociec« (1): iz to był włafny przywilej iego [*Abrahama*]/ że on był oycem włzytkich wiernych/ ták Zydow iáko y Pogánow: y iákoby przodkiem y oycem obrzezánia *WujNT* 537.

»przodek i kończyciel ([skończyciel])« (1): w ćirpliwości bieźmy w zawodźie ktory nam iest záłożony/ pátrząc ná Iełufá przodká (*marg*) przednieyłzego wodzá. (–) y kończycielá wiáry [*in*

Auctorem fidei et consummatorem Iesum]/ który máiąc przed łobą wefele podiał krzyż *WujNT Hebr 12/2* [przekład tego samego tekstu] [*GrzegŻarnPos 599v (Linde)*].

a. Bóg jako stwórca, praprzyczyna (2) : [Iż tedi rzekł pirwei Bog/ vcziñmi człowieka ná podobieñstwo náłfe/ á potim łtói/ że Bog łtworzył człowieká ná łwoi kłłtałt/ nic to niepfuie prawdi/ którą wiznáwami ábowiem iż bił tám łam Bog przodkiem rzeczy/ przeto też bił powodem i wikęnáczem łpráwi *FarnZnaj 145v (Linde)*.]

Wyrażenie: »przodek dawny« (2): [*w formule początkowej sułtańskich listów dyplomatycznych*] Chwalem tego wiłsokiego Boga, który iełth nad naywiłfemy wiłchi. przotkiem dawnim. ktoremv koncza nyemáłłch. *MetrKor 46/46 [idem] 46/175*.

[**Szereg:** »przodek i koniec«: Pánie Boże włzechmogący/ któryś iełt przodek i koniec/ początek y dokończenie włzytkich rzeczy/ racz być z námi przy początku y dokonániu *WujPosŚw 1584 108 (Linde)*.]

4. Ten, kto pierwszy zaczął, inicjator, inspirator (5) :

przodek komu (1): SkarŻyw 50 cf Szereg.

przodek czyj (3): Ian Krzćiciel był przodkiem Mnichow y pułtelnikow. WujNT Aaaaaav, 11 marg, Zzzzz.

Wyrażenie: »najostatniejszy przodek« (1): *Ultimum principium, Nayołtátecznieyłzy przodek/ álbo naypierwłzy od początku. Mącz 501c.*

Szereg: »przodek i powód« (1): *WSztykim pułtelnikom przodek y powód był/ Páweł z Thebáidu pierwłzy pułtelnik. SkarŻyw 50.*

5. Najważniejszy wśród innych (5) :

W formule początkowej sułtańskich listów dyplomatycznych [czego] (3): Vyelky. wiłchi. wiłchi flowem nad łłowi pomaganim. yełcze pieczieczyá od Boga. na proroczthwye zamek a wyeza, dobiecia tey wyari, y przodek yey. MetrKor 46/46 [idem (2)] 46/117, 175.

a. Wódz (2) :

przodek do czego (1): SkarJedn 123 cf Szereg.

Szereg: »przodek i wodz« (1): *y do wyznánia wiáry ś. on [biskup rzymski] przodkiem y wodzem był/ [...] y bez niego nic fię nigdy okołó wiáry po włzytkim łwiecie łtánowić nie mogłó. SkarJedn 123.*

Przen: *O Bogu (1) : Ale ktoż mnye przeprowádzi do myáłtá mocnego/ [...] Zaż nie ty Boże ktoríś nas był rołpędzić raczył/ Gdyż tu we włfech mocách náłłych ciebiem przodkiem bacził *LubPs Y6v.**

B. Rzeczownik nieosobowy (357) :

1. Przednia część lub strona kogoś lub czegoś, przód; priora Vulg, Cn; frons Mącz, Cn; primum Cn (130) :

Zwrot: »przodkiem stać od północy« = *być skierowanym na północ (1): Rzekłem [mówi Jeremiasz]/ widzę gárniec gorący/ który przodkiem łtoi od północy [et faciem eius a facie aquilonis Vulg Ier 1/13]. BielKron 94v.*

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« = *a fronte Mącz (6): Ogień łrogi s przodku pała/ od iego [Pana] obliczności [Ignis ante ipsum praecedet Vulg Ps 96/3] LubPs V6; Mącz 1a.*

~ *Połączenie*: »z boku, (z tyłu), (albo) z przodku« [szyk zmienny] (4): W nocy potym kiedy sie nalepiey vprzełpieczyli/ vderzył ná nie Przemyśław z boku z przodku/ y z tyłu/ porażił ie w obozie ich *BielKron* 341; A co ielzczę gorzszego/ iż liedźizf w poyśrzodku/ Swoich nieprzyiaćielow z bokow/ s tyłu/ s przodku Siedziwá wżem ná celu *BielSat* G4 [*idem BielSen*]; *BielSpr* 4; *BielSen* 17. ~

»na przodku« (3): ZAwiefzenie triangulare, Na wierfchu tablicza Diamentowa, A na przodku tablicza Rubynowa. *WyprKr* 12; Praerado, Ná przodku przegalam/ przeszkrobuyę/ przecieram. *Mącz* 345c; *Calep* 834b. ~

Przen (1) :

Zwrot: »przodek w zad obrocić« (1): Ordinem invertere, Przodek w zad obrócić/ opák vczyniść. *Mącz* 488a.

a. *O szyku wojskowym: czoło wojska; principia Cn* (45) : A wziawłsyfie [!] Angioł Páńfki ktory fzedł przed obozem Ifráelkim/ zálfedł zá nie/ á połpołu fnim flup obłokowy/ opuściwłfy przodek [*priora dimittens*] fthánął zá nimi *Leop Ex* 14/19; *BielSpr* 59.

W połączeniach szeregowych (2): káždy záfie z tych Beglerbekow [...] máią swoie ktorym też rofkázuią y rozrządzą ie/ gdzie ktory ma ftać/ niektorzy ná Czole/ drudzy ná rogách/ drudzy po ftronách/ á drudzy w poyśrodku ftoiąc ieden zá drugim/ drugie ná zad/ drugie ná przodek dla hárcowánia *BielSpr* 54v, 17v.

Połączenie: »szrodek ... przodek« (1): Scipio gdy walczył przeciw Háfdrubálowi Kárhágińkiemu Krolowi w Hifzpániey/ ordynował lud fwoy we szrodek co godnieyfzy/ á co podlefyzy ná przodek *BielSpr* 40.

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« = *ex adverso Vulg*; *ante PolAnt* (19): *BielKron* 352v, 372v; Ieřliby też sprzodku rząd álbo dwa rużył/ odkryeřz woýfko ku řzkodzie fwoiey/ á thák ná ftronách w polu lepiej mieć doftátek luddzi [!] zbroynych/ ktore mozeřz řzykować ná rozmáite vřfće *BielSpr* 18.

~ *W połączeniach szeregowych* (3): Nářzy řtali w dobrej řpráwie tak s przodku/ s tyłu/ iáko z bokow/ dawřzy řobie znáki z Mořkwą řie chčą potkáć. *BielKron* 411v, 249; ři řie s nim [*nieprzyjacielem*] napierwey potykáć będá ná kthore przyidzie/ ták s przodku iáko s tyłu/ tákże też y ná wřzyřtki řtrony máią być gotowi ku obráćaniu/ iáko potrebá vkaże. *BielSpr* 70v.

Szeregi: »z przodku i z inych stron (a. po stronach)« [szyk 1:1] (2): á pořilecźne vřfy niechay trapią nieprzyiaćielá po ftronách álbo s przodku s řtrzelbą/ s poćifki/ drzewcy/ iáko nalepiey mogą *BielSpr* 15v, 22. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.: na wszystkie strony*].

»(i) z przodku, (i, albo) z tyłu (a. w tył)« = *ex adverso et post tergum Vulg* [szyk 6:5] (11): *Leop* 2.Par 13/14; A vyzrawřzy řynowie Iudřcy že byřá walká nánie z przodku y z tyłu [*ante et retro*]/ do Páná wořáli/ á Káplani trąbili w trąby. *BibRadz* 2.Par 13/14; Nářzyř kilka vřřow zářřło im w tył około gor řicho/ drudzy s przodku/ vderzyli *BielKron* 407, 248 [2 r.], 252, 352v, 372; Bes přeřřtánku ze wřzyřřtkich dźiáł řtrzeláć około/ S tyłu/ s przodku tám y lám/ podawáiąć czoło. *BielSat* Nv [*idem BielSjem*]; Aby thež łáćniey wywieřć vřř s przodku álbo s tyłu [*starzy walecznicy*] trochę ná vkoř wyřřtáwiáli řzędy *BielSpr* 24v; *BielSjem* 36. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*] ~

»na przodku« (21): Pořtawćie Vryářřá ná przodku [*ex adverso belli*]/ tám gdzie namocniey řie řpieráią; odřřtápćieřz go že ták będzie zábit. *Leop* 2.Reg 11/15; Ieřdni ktorzy ná przodku řtoią/ máią

łthać w gránowithey łpráwie/ pod miárą s piełzymi ná dłuł y ná łzyrz *BielSpr* 33; Cařtabolenes ná przodku gdy łe potykáli/ łtáwiáli pły wielkie we zbroi ktorzy łudzi káłali y konie *BielSpr* 45, 12, 14, 22v, 27, 33v (10).

~ *na przodku czego* (1): Szofłta Rotá ná przodku czołá łtawála po lewey łtronie/ tákieł przed Orłem y znáki Cefarłkimi. *BielSpr* 12.

W połączeniach szeregowych (4): przemienił prędko łwoy Ordynek Scipio/ co łepłze męłe ná przodku y s tyłu połtáwił/ á podłęylze we łrod *BielSpr* 40, 27v, 68; *BielSjem* 33.

W przeciwstawieniu: »na przodku ... na tyle« (1): Ten Ordynek woylká piełzego zbroynego/ kthory Grekowie zwáli *Epicampius*, áłbo *Opiłtia*, tym obyczáiem był łpráwowan. Vczyniç dwie czele máłe iáko dwa filary/ ktore máiá zákryç łud wielki zá łobá ná tyle/ połtáwiłzy ná przodku co náłprawnieylze męłe/ ktorzyby vmieli przywieřć ná hak nieprzyaciela *BielSpr* 32.

Połączenie: »na przodku ... za [kim] ... (za [kim] a. potym)« (3): kiedy łe woylká łełcze nie dobrze łpráwiá/ á nieprzyaciel bliłko nádiełdża/ thedy połstawili náprzodku łeden vřł mocny dobrze łciřniony/ zá nimi drugi piełzych s łtrzelbá/ łł byli iáko záłłoná *BielKron* 19v; głowámi końłkimi do Wodzá przedniego máiá łe obrociç/ nie w cetnie łtaç/ ná przodku łeden/ zá nim trzył/ potym pięç/ tak iákoby dwiemá było włędzie w rzędzie więcey. *BielSpr* 22v, 40v.

Szereg: »na przodku albo na calu« (1): łełth tedy wielki połzytek włzem łudziom Rycerłkim tak łełdnym iáko piełzym/ czełto wyiełdłáiáç ná plác ku ćwiczeniu áby miał zwyczáy dobry á wiedziáł zá kim ma łtaç/ [...] iáki łud ná przodku áłbo ná calu/ wiele pořilecznych łudzi po obu łtron łtoi *BielSpr* 8v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*] ~

b. O istotach żywych i częściach ich ciała (teł o Bogu antropomorfizowanym) (31) : A gdy kęř w gębę włoczy [starzec]/ puł godziny łuie. Więç nákláda ná przodek [tj. *na przednie zęby*] iáko owcá zgonin/ Ano przedłię nieřporo nie dobrze łuł o nim. Bo w káciech dawno pułłki wypáđły trzonowe *RejWiz* 93.

przodek czego (6): *OpecŁzyw* 157v; Iugulus. der vorder hals Przodek łfyye áłbo podgárlye. *Murm* 54; *BartBydł* 77b; Ktoł otworzy przodek páłzczełi [portas faciei] łego [wieloryba]/ y rządz łtráłziwych zebow [!] łego *BibRadz łob* 41/5; Sinciput, Przodek głowy/ Łyřiná. *Mqcz* 395a; á połpolicie ná ćciemieł táká wodę [ciepliczná] pułzczámy gdy przódek głowy boleie/ á káłłóm przyczyná bywa *Oczko* 16.

W połączeniach szeregowych (2): Tedy łama matuchna mdlá iáko mogłá głowkę nořila/ Magdalena nogi/ łán/ łozeřł/ łj Nikodem przodek ciała wzięłi/ iáko motznieylły/ a ku grobu s placzem [...] prowadzili łjłzy go pogrzebli. *OpecŁzyw* 157v; łełth thełł tám na tych wyłpach Káłia [rořłina] wyborna/ y łwierzętá tráfne á łtráłziwe/ v kthorego łwierzęciá przodek iáko v łiřłki/ połładek iáko v małpy/ nogi iáko v cłłowieká *BielKron* 444v.

W przeciwstawieniach: »przodek ... tył, ostatek, rzyç« (3): Połłom nigdziey łedno w pleřł cálówáç [papiełza] kazano. Słůłebnikom tym w nogę/ vrzędnikom w řrzonek/ Ten pytał: á gdziełzy to/ ten rzekł/ trudno w przodek/ Podobno w rzyç muřcie *RejFig* Aa2; Bog mowił Moizeřłzowi/ ořtáłki moie bęđzielł widziáł áłe przodku nie vyrzyłł [videbis posteriora mea; faciem autem meam videre non poteris *Vulg Ex* 33/23] *BielKron* 463; *KochFr* 35.

Wyrażenia przyimkowe: »od przodku« (1):

~ *Połączenie*: »od przodku aż do tyłu« (1): Głowę pierwey po lekku wzdrápay/ á potym grzebieniem Słoniowym łzczelzy/ od przodku zówodząc aż do tyłu ná kielodziesiąt rázow. *SienLek* 12. ~

»z przodku« (7): Idź chyłkiem położywłzy páwezy po łobie/ Zákrywłzy głowę/ pierśi/ s przodku ręce obie. *BielSat* Nv [*idem*] *BielSjem* 37.

~ *Szeregi*: »(i) z przodku, (i) z tyłu (a. z zadku)« = *ante et retro Vulg* (4):[*rycerz Akwilijus*] vkazał ciało gołe pełne ran śinych y krwáwych/ s przodku y s tyłu *BielKron* 107; y ná lędźwie ielliby było zápalenie á ciężka bolesć/ thym lekárstwem y s przodku y z zádku obłóżyć *SienLek* 117; A kiedy bédziefz miał pogodę ná co/ Lápay iéy [*fortuny*] z przodku/ z tyłu niémáłz zá co [*bo jest łysa z tyłu*]. *KochFr* 35; *WujNT Apoc* 4/6.

»i z przodku i na zad« (1): á w półrodku máyéřtatu/ y około máyéřtatu czworo zwirzàth/ pełnych oczu y s przodku y náząd [*ante et retro Vulg Apoc* 4/6]. *RejAp* 48v. ~

»na przodku« (8): Czemu łzyia ma w łobie pułtołć, iaka iefth w gardle na przodku od iźzika [!] poczàwłzy. *GlabGad* Dv; (*nagł*) Czás thák máłuią. (-) A iż mu obłyfiáło/ iuż ná przodku czołó/ Znáczy włzytko co minie/ iż iuż zàwždy gołó. *RejZwierz* 114v; [*Żydzi*] Ryby żadney nie iedzą ktora łufki niema/ iáko Węgorz/ Szłifz/ Ninog/ Piłkorz/ tákież Ptaká ktory ná zad ták długi páznogiec ma v nogi iáko ná przodku *BielKron* 465; *SienLek* 27v; *RejZwierz* 113; A iam zębów náliczył [*u konia*] ná przodku czternaście. *WyprPl* B4v.

~ *W przeciwstawieniach*: »na przodku ... w tyle, na ogonie, na zad« (3): Miedzy ptaki ktore mają páznogiec dłuźszy w tyle niż ná przodku nie iedzie/ iáko Orzeł/ Gryff/ Sęp/ Kániá *BielKron* 36v; Tegoż roku vrodził łie w Kázimierzu w Krákwie miedzy żydy cíelec ze dwiemá głowámi/ iedná byłá ná ogonie á druga ná przodku *BielKron* 400, 465. ~

»w przodku [czego]« (2): Bowiem komorka mozgu wymyślaiąca iefth w przodku głowy *GlabGad* B3, L3v.

Przen (3) :

Wyrażenie przyimkowe: »z przodku« (2):

~ *Szereg*: »(tak) z przodku (jako) i z tyłu« [*szyk 1:1*] (2): Ták łprzodku iáko y łtyłu/ włfedy iefth około mnie formá ręki twoiey [*Vulg Ps* 138/5] *RejPs* 206 [*przekład tego samego tekstu*] *KochPs* 202. ~

a) *W opisie gwiazdozbioru* (1) : Tego Centaurá przodek ná łuk oczekawa: Z łukiem páłmo wężowé/ y ciało náłtawa Iálnégo Wężowniká. *KochPhaen* 23.

c. *O budowli*: *frontowa ściana, fasada; także architektoniczne ozdoby fasady, pilastry; facies Vulg, PolAnt; frons Vulg; postis PolAnt* (14) : A były też przyłionki iey [*bramy*] przeciw łieni z dworu/ máiąc ná przodkach páłmy *BibRadz Ez* 40/31, *Ez* 40/44, 49; [A wymierzył przodki ná łześćdziefiát łokci/ á przed przodkiem łień bronna ze włząd około. *Leop* 1575 *Ez* 40/14].

przodek czego (8): Celle iey [*bramy*]/ przodki iey łieni y okná iey/ były włfedy wkołó/ pięćdziefiát łokci ná dłuź *BibRadz Ez* 40/36; Thá komorá ktorey przodek iefth ku drodze południowey/ iefth kápłanow kthorzy łą łtroźmi tego domu. *BibRadz Ez* 40/45, *Ez* 40/37 [2 r.], 38, 44, 46, 48; [A przed przodkiem bronny ktora przybiegáła aż do przodku łieni bronney wnětržney pięćdziefiát łokci *Leop* 1575 *Ez* 40/15].

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« (1):

~ Szereg: »i z przodku i z tyłu« (1): Y wywiódł Symon nád grobem oycá fwego/ y bráćiey fwoiey budowanie wyfokie/ z kámieniá polorowanego y z przodku y z tyłu [*retro et ante*] okazałe *Leop 1.Mach 13/27*. ~

»na przodek« = z przodu (1):

~ Szereg: »na przodek i na zadź« (1): gospodarze [*Żmudzini*] mieswają ieden dom iakoby ftaynią wpołprzodku, ku okrągłości fzyroki, na przodek y na zadz scitfzy [*tj. zwięzający się*] [*extrema ... coartata*] z drzewa zbudowany *MiechGlab* [89]. ~

»na przodku« (1):

~ *W przeciwstawieniu*: »na przodku ... na zadzie« (1): Aryel przekłáda fię Lew Boży/ Ták zwano kośćioł Ierufzálimfki iż był ná křztalt lwá zbudowan/ bo ná przodku był fzeroki/ á ná zádzie wáfki. *BudBib I 356c marg.* ~

d. O okręcie: *dziób; prora Mącz, Vulg, PolAnt* (12) :

przodek czego (3): *Leop Act 27/41*; A gdy nápadli ná mieyfce gdzie fię dwie morzá fchodzą/ otrącił fię okręt/ á przodek okrętu thák ftánał że fię áni ruřzył/ ále zad łamał fię od náwáłności wod. *BibRadz Act 27/41*. *Cf od przodku czego*.

W przeciwstawieniu: »przodek ... zad (2), (zadni a. drugi) koniec (2)« (4): *Leop Act 27/41; BibRadz Act 27/41*; Okręty pod mur przyřły/ Archimedes inftrumentámi/ które do tego przed tym był nářzdźił/ iedny z muru cífnąc ku dołu zátapiał/ drugie zá przodek podnořząc/ drugim kóncem w wodę zánurzał *GrzepGeom B; WujNT Act 27/41*.

Przysłowie: Prora. Przednia część łódzi. sic Puppis, Pořednia. Inde prora et puppis proverbium, Przodek/ Początek y koniec. *Mącz 327a*.

Wyrażenia przyimkowe: »od przodku« = *prora PolAnt; a prora Vulg* (3): Tedy żeglarze gdy fię ftaráli iákoby vćiec z okrętu puřciwřly barkę ná morze/ rzkomo chćieli od przodku zárzucác [!] kotwice. *BibRadz Act 27/30; WujNT Act 27/30*.

~ *od przodku czego* (1): A gdy oni żeglarze chćieli z okrętu vćiec/ puřciwřly barkę ná morze/ rzkomo iákoby poczynáli od przodku okrętu kotfice wyćiągác/ Rzekł Páweł [...] *Leop Act 27/30*. ~

»z przodku« = *prora PolAnt* (1): Gdy lepak żeglarze chćieli vćiec z okrętu/ y opuřcili bárkę ná morze [!]/ rzkomo máiąc z przodku kotwice zápuřcić. Rzekł Páweł Setnikowi y drabom [...] *BudNT Act 27/30*.

»na przodku« (2): Proreta, Ten który łódź řprawuye ná przodku in prora. *Mącz 327a*; Tedy wyćiągnáwřly kotwicę/ puřcili fię ná morze/ [...] y podniořzy ná przodku máły żagiel po wiátru/ zmierzáli do brzegu. *WujNT Act 27/40*.

Przen (w opisie gwiazdozbioru) (1) : (*nagł*) Argo. (–) ZA ogonem wielkiego chártá pořtępuie Okręt/ który nie tákim řpofobem żegluie/ Zeby przodkiem prół wáły: lecz ztobą wřpák přynie *KochPhaen 14*.

e. O urzřdzeniach stawu rybnego (9) :

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku [czego]« (1):

~ *W przeciwstawieniu*: »w tyle ... z przodku« (1): wtyle Vpuřtá tám mogá być pale bité/ tylé ilébyř rozumiał: á to dla tego żećby Vpuřt tym mocniéy ftał/ bo zprzodku vpuřtá nie trzymáiąc nic/ y owřzem závádzí *Strum M3v*.~

»na przodku« (7): Dayże zabić ná przodku w Bałźcie przed słupem Palmi/ nie więcéy ieno dwa łokcia. *Strum Hv*; Pod Groblą zásię v miąźlżych kónców/ thákże day zabić Palmi/ y thákże záložyc drzewem ná dwa łokciá/ y ták ziemią záwiész iáko théz y ná przodku. *Strum Hv*; Záwiozłży ón Vpułt dobrze ná przodku/ káżyfz zálye ón darn/ w Izbice kłásć po trofze *Strum M2, L3*.

~ *na przodku czego* (1): Ná przodku téy fkrzynie/ vczyń słupki y łátki *Strum K*.

Szeregi: »na przodku, (i) na tyle« (2): Wybrawłży łóże [skrzyni]/ bierzyłz zás ná przodku/ co na głębiéy możelz/ tákże y ná tyle: włóžże co nagłębiéy możelz Progi/ na których ónę fkrzynię włóžyłz. *Strum I4v, K*.

»na przodku i na zadku« (1): Policzki v téy fkrzynie ná przodku y ná zádku Palmi mocno zabić/ y ściánę záložyc. *Strum Kv*. ~

»w przodku [czego]« (1): kiedy ták vczyniłz/ vznalz/ żeć fye pokaże thákowy śpadek ná Młyn iákobyś go théz w przodku Grobléy zbudował. *Strum I2v*.

f. O terenach; principium Vulg [w tym: czego (4)] (5) : A gdy przyfłli do przodku obozu Syriyfkiego/ nienálezli tām nikogo. *Leop 4.Reg 7/5, 4.Reg 7/8*; Sinus urbis, Przodek miáłtá. *Mqcz 395d*.

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« (1):

~ *Szereg*: »z zadu i też z przodku« (1): A co ieft gruntu/ zámkniono we śrzodku Miedzy Wiłłami/ z zadu y też z przodku. To Wyłpą zową *KlonFlis F2v*. ~

»na przodku« (1):

~ *W przeciwstawieniu*: »na przodku ... na końcu« (1): Herkules ná on czás przeważny będąc ná morzu/ zdáło fie mu być kray światá gdzie tām záložył słupy kámienne w morzu ná przodku Afryki á ná końcu Hiłzpániey *BielKron 269v*. ~

g. O odzieży; facies PolAnt (3) : Tákże y Czapkę włóžył ná głowę iego [kapłana]/ przypráwiwłży do niey ná przodek Bláchę złotą *BibRadz Lev 8/9*; Plasz sukna włoskiego łzarego, Axamitem czarnem włzedi w kole bramowani. Przodky kitayką szarą podszyte *WyprKr 88, 88*; [Kuśnierzowi, co podszywał Kaziaka [lege: kazyjakę (rodzaj ubioru męskiego)] na zimę p. Stanisławowi swymi królikami, do tego delią i przodki wszystkie odnowił swymi lisami zł 9 *GębMemor 220*].

[*przodek czego* [= z czego]: szubka odziewalna, podszyta kunami skalnymi, przodki lisów szarych - fl. 11 *InwMieszcz 1576 nr 209*.]

h. O Arce Przymierza [czego] (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »na przodku« (1): ták iż łzołtą kołdrę ná przodku Przybytku [*in fronte tecti*] we dwoie zágnież. *Leop Ex 26/9*.

2. Początek tekstu mówionego lub pisanego (74) :

przodek czego (13): Lepfzy ieft koniec modlitwy/ niżli przodek [*Melior est finis ... quam principium Vulg Eccle 7/9*] *BielKron 80v*; *OrzQuin A2*; *CiekPotr 91*. *Cf na przodku czego, [w przodku czego]*.

I sg w funkcji przysłówka: »przodkiem« = *na początku* (3): Regelstr ten ktorifmy wam przodkiem połozili telko główny rozdział włzytkich zioł kthore łą w thych księgach w łobie zawiera *FalZioł [‡]a*; *ZapKościar 1589/85*.

~ *Połączenie*: »przodkiem ... i wnet potym« (1): Przodkyem Ireneus biskup Lugduński we Francyi męczennik S. [...] o Rzymkim kołcyele zmyenkę czynyąc/ ták piífie: [...] Y wnet potym zowye ij Pyotrowym kołcyołem *KromRozm III O.* ~

W połączeniu szeregowym (1): Ná kóniec/ ábyś nie piérwéy ołądził przodek tego *QVINCVNXA/* aliźbyś przyśzedł do kónicá przez iego pośrzodek. *OrzQuin A2.*

W przeciwstawieniach: »przodek ... koniec (2), dokonanie« (3): *BielKron* 80v; Acz rzecz ma przodek ímutny/ ále wesołem dokonánim ochłodzi czytelniká. *SkarŻyw* [236]; Ták było. koniec wierśzá. przodek zász drugiego. *CiekPotr* 91.

Szereg: »przodek, koniec« (2): od pińania iednáko niech biorą [...]: to iest/ zá ieden zapis áż do kónicá grosz ieden/ od przodku pułgrośzá/ od kónicá pułgrośzá [*aut in principio medium, et in fine grossum JanStat* 499]. *SarnStat* 804 [*idem*] 816.

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« = *na początku* (22): *LibLeg* 11/42v; I tak że i inśzé rzeczy ktoré się íprzodku powiedziały/ na przerzeconé pytanie powiedział. *MurzHist* L4v, Hv, L3v; *KromRozm II* q2v; A iż porządne [*zgromadzenie jest Kościół*]/ z przodkum powyedźyał/ y okázuye łye z onych podobyeńftw *KromRozm III* Gv; *LubPs* hh2; Otho małz przed otrzymá náukę Papieżá Rzymkiego Antykryśtá/ [...] I obátz profzę cie/ iákoć thu íprzodku cukru podawa/ áby cię iedno włowił *KrowObr* 51; *BibRadz I* 6b marg; *GórnDworz* Kk8 [2 r.]; *RejPos* 283v; *CzechEpPORz* **2v; Teć podobno grzechy y Węgierłką Koronę/ á przez one rzeczy z przodku miánowane zgubiły y síłá inych Pańftw ná świecie. *GórnRozm* M3; *KochWr* 25; *SarnStat* 1265; Iż tedy zá tákim rozśzerzeniem/ iákie łie było z przodku pokazało/ Sekty Kácerłkie od prawdy Kátolickiey iáko śnieg od łońcá táią *PowodPr* 55.

~ *Połączenia*: »hnet z przodku« (1): Przetho nie tylko zániechałem imion Włóskich/ [...] ále też y wiele inych rzeczy włożyciem niechciał/ iáko hnet s przodku około gier *GórnDworz* B2.

»tuż z przodku« (1): Ambroży brat [...] oddał mi zaráz y líft bárzo wdzięczny/ który tuż z przodku/ przekłáda pewnoś przyaciéłftwá/ nád wiárę dofwiadczoną/ y nową prziaźń nád łtárą. *Leop* *B2.

»z przodku .... a dalej« (1): Piśzą rozmáicie y pytáią iefli to iest Híftoria czyli przypowieś [o *Lazarzu i bogaczu*]/ więc iedni powiedáli/ że iest s przodku Híftoria/ á dáley przypowieś *GrzegŚm* 58.

»z przodku ... na wtorej części« (1): Aczkołwiefmy íprzodku połóžili na wtorym mieyfcu łłowa o łwiátolci ołtarza/ ale ze pyrwey ma być rozgrześzenie/ dla tegośz na wtorey czełcy będzie o rozgrześzeniu *SeklKat* V4.

W przeciwstawieniu: »z przodku ... na ostatku« (1): Włáfnie then Píalm iefth przynależący Pánu Kriřtułowi Bo s przodku w łoby zámýka dzyękcźynyenie zá wybáwienie. [...] Ná ołthátku ten Píalm záwiera w łobie próžbę *LubPs* L. ~

»z przodku« = *od początku* (2): A ijlékrotz dokonała/ zafie s przodku poczynała [*Cecylia czytać żywot Jezusa*] *OpecŻywPrzedm* C3.

~ *Połączenie*: »z przodku aż do końca« (1): kto ié [*książki*] ma czytać/ potrzebá áby ié porząd czytał/ z przodku poczawłzy áż do kónicá. *GrzepGeom* B4. ~

»na przodku« (36): Ten raz wypířemy gadki o rzeczách człowieku przyrodzonych albo j łzkodliwych [...] tak iako iest na przodku obiecáno. *GlabGad* F4, Mv; *KrowObr* 53; Marćin Luter [...] kazał y piśał przeciw Papieřkim odpuřtom/ o których řzyrzey ná przodku v Szleydaná łtoi

BielKron 190, 92v, 220, 401; Służnie tedy thy łłowá kthore thu nam ná przodku łą założone z Ewányeliey łwíęthey niżej nápiłány/ miályby brzmieć w włzoch náłzych wftáwicznie *RejPos* 173v, 216v, 258v; włzák iuz małz ná przodku náukę o Pręciéich/ iákié máią być y po iákich pieniądżách máią być robióné. *Strum* N4; *StryjWjaz kt*; Przydálifmy teź ná przodku Summę y porządek hístoriey Ewángeliey S. ze czterech Ewágeliłtow zebrány *WujNT przedm* 26; *SarnStat* 54, 492; *SkarKaz* 42a.

~ na przodku czego (9): *KrowObr* 156; Tedy rzekł: Otom przyłzedł/ á nápiłano iełt o mnie naprzodku kłiąg [*in volumine libri*]. *BibRadz Ps* 39/8, I 546b; *BielKron* 246; Insinuatio [...]. Apud oratores est figura, Gdy orator ná przodku rzeczy z lekká á z nienacká łie wkráda/ włobia á włudza w vmysły łędziów łáskę á chueć ych łobie tym yednáýac. *Mącz* 395d, 106a; *RejAp* 156; *BudBib* bv; Ták łię Łáćinłki tłumácz ná przodku Ewánielionu Ioháná ł: omyłił/ y innym Tłumáczóm powod do złęgo przekłádu/ [...] dáł. *BudNT przedm* c.

W połączeniach szeregowych (3): (nagł) Proba Reguły Detri. (-) Ołtatni thermin połstaw na przodku/ á pirwłzy na ołtátku á facit we łrzdoku/ czyńże według reguły/ przidzieć łrzedni termin pirwłzego działania. *KłosAlg* F; W ktorych Ewányeliách [*Mateusz św.*] náprzodku wkazał narod Páná Kryłtułá/ we łrodku ięgo kazánie/ ná ołtátku ięgo vmęczenie *BielKron* 144; *SarnStat* *4.

W przeciwstawieniach: » na końcu, na ostatku, na skończeniu ... na przodku« (3): [*Skanderbeg pisał do Amurata*] wkládałz ná mię naprzodku łiftu niewdzięczność z vráganim/ y zmienienie wiáry z przewrotnością/ náołthátku mię kłobie przyćiągałz gładkiemi łłowy *BielKron* 246; Repetitio, vel Resumptio, Powtarzanie yednego słowá ná końcu wierłzá/ które ná przodku wierłzá yełt połżono. *Mącz* 106a; *SienLek* 41.

Połączenia: »na przodku ... niżej« (1): A ná przodku [*św. Paweł*] piłłe/ iż go [*Tytusa*] dla tego w Ephezye zołtáwłł/ áby opowyedzyał/ [...] áby inácey [!] nye vczyłł/ áni łye wdawáli w báłni: A niżej teź o bılłkupyech: [...] *KromRozm III* H5.

»skoro na przodku« (1): O czyłtości cíelełney/ y chowániu dziewictwá/ nápiłał [*św. Efre*m] kazánie: Sermo de virginitate/ w ktorym łkoro náprzodku/ nád małżeńłtwo przekłáda/ dziewictwo *SkarŻyw* 120.

»wysszej na przodku« (1): Boć iełt niéco nam w Bodze iáłnégo/ [...] iáko iełt nam Miłóściwym/ łáłkáwym dobrodzieiem: iáko iż iełt Spráwiedliwym/ Włzechmogáwym/ y inłze rzeczy: iákom wyłłzý ná przodku wypłłał. *BiałKat* 31.

»na przodku, zátym« (1): *De celeritate* powiedziawłzy na przodku, zátym cíągna łie Tytuły: Ná rozmyłłánié: Ná pytánié: Vifią, *Scrutinium*: żeby nic łkwápliwie, nic ná przełkok, áni ná łzort Sędzia nie łádzłł. *SarnStat* 790.

Szeregi: »na przodku i (a) na końcu (a. dokończeniu)« (2): Coź łpiewáią? Oto Apołtoł powiełda/ iż ná przodku y ná dokończeniu chwały łwoiey mowią Alleluia Amen. *RejAp* 156; *WujNT przedm* 13. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r., w przeciwstawieniu 1 r.*]

»na przodku i (a) na ostatku« (2): Gdi łie przıkłád traphi na przodku y na ołtátku z ciframi/ tedy dla krotkołci wymi po cifrze albo po dwu od nich *KłosAlg* F2v; *WujNT* 854 marg. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r., w przeciwstawieniu 1 r.*]

»na przodku abo w tytule« (1): Bo na przodku/ abo w tytule iych [ksiąg] nápiáli [brzescy tłumacze]/ że te księgi zEbreyłkiego/ abo iáko oni zowá Zydowłkiego/ á zGreckiego przełóżyli *BudBib* bv. ~

»po przodku« (1): A co się infzych liter dotycze/ króm litery í ž/ žádná się odmiana nie s ftała/ Co téż po przodku krotce przypomionáwży/ rzecz łamę obaczyć chciéimy. *MurzOrt* B.

a. Początek słowa (4) :

przodek czego (2): A co w dzióráwych fkałách Echo żyie/ Oddáiąc końcé fłów/ á przodki kryie: Tu niechay láment oddáie zupełny *GórnTroas* 13. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

W przeciwstawieniach: »przodek ... koniec« (3): Abowiem iż to fłowo [*trinitas*] złożone ieft z drugich dwu fłów/ to ieft trzy á iedność [...] Weźmi s przodku tę fyllábę trzy/ á s końcá drugá fyllábę iednego/ złoż to/ áli znydziefz to fłowo *Trinitas*. *SarnUzn* B3v, B3v; *GórnTroas* 13.

Wyrażenie przyimkowe: »na przodku [czego]« (1): Na przodku fłów polłkich miał(to) x ks kładziemy *MurzOrt* B3.

b. [Tekst wprowadzający:

Wyrażenie przyimkowe: »w przodku [czego]«: Potrzebá się zówždy modlić. Tę modlenia potrzebę y Kościoł łam pokazał w onym przodku Páńfkicy Modlitwy mowiąc: Vpomnieni Przykazánim zbawiennym [...] (*marg*) Przemowá do Páńfkicy Modlitwy. (–) *KuczbKat* 354 (*Linde*).]

3. Pierwszeństwo (119) :

a. Pod względem ważności; praerogativa *Mącz, Calep, Cn; palma, primatus, principatus* *Mącz, Cn; primae Calep; fastigium Cn* (114) : primores, Przodek/ przedność/ zwierzchność. *Mącz* 322a, 322c, 358b; *Primae* – Naprzedniefze mieifcze, przodek. *Calep* 847b, 383a; Sławę/ dzieci/ fławę my mieymy przodkiem zgoła/ A teraz nie łzánuymy dla náłzych krzywł czoła. *KmitaSpit* B4v.

przodek czego (3): komuż by tedy włáfniey miał nalezec przodek chwały wśfelkicy iedno tobie naymoznieyfšemu y wywyłšzonemu nad wśfe ine nazacnieyfše łtany. *RejPs* 146v. Cf »przodek otrzymać«, »przodek trzymać«.

przodek nad kim, nad czym (3): Praerogativa – Przodek nadnišimi. *Calep* 838b. Cf »przodek mie(wa)ć«.

przodek czyj (1): Primatus, Stan/ doštoyność/ zacnieyfšych ludzi przodek. *Mącz* 322a.

Zwroty: [»być przodkiem« = *mieć pierwszeństwo*: Krol Węgierłki zebrał woylko ale porázon v Adrinopola/ a to przez złá łpráwę łwoieł/ abowiem Francuzowie chcieli być przodkiem/ Węgrzy tákiež/ takže łobie nie žyczyli y łtracili bitwę. *BielKron* 1551 119.]

»przodkiem chodzić« = *mieć pierwszeństwo* (1): REy bowiem iáko mowią ty łam w Polłfcze wodziłz/ W náłzym Polłkim ięzyku ty łam przodkiem chodiłz. *RejZwierc* A4v.

»przodek da(wa)ć« [*w tym: w czym* (6), *mimo co* (1), *między kim* (1), *przed kim* (1)] = *przyznawać pierwszeństwo; primatum dare, primas dare a. tribuere* *Mącz* [*szyk zmienny*] (16): áczkolwyek wślyftkye ápoštoły pan yednołtáynye wybrał/ [...] yednák między nimi wśłedy Pyotrowi łwyętemu przodek dawał/ y drugim go przełóżył. *KromRozm III* M3; Rad to od łiebie bárzo łyłzē/ [...] žeš vczoney wymowie przodek w Polłfcze dał *OrzRozm* Q4; Náłzych Polákw naiemnych/ ktorým przodek w meštwie dawano przybyłó pułtorá tyłiáć *BielKron* 306; *Primatum dare alicui rei*, Przodek dáć mimo ynłze wśłiftki rzeczy. *Mącz* 322a, 321d, 463d; *GórnDworz* Dd8; *WujJud* 117v; W porzádku tákże w

męŝtwie przodekby im [*Podoleckim*] dáli/ Oni mężni Grekowie gdyby ie poználi *PaprPan* N3v, Q4v; *SkarJedn* 160; *ReszPrz* 76; Ieŝlić o ŝlawę idzie/ kto więcéy pić może/ Dáięć przodek w tym męŝtwie *KochPieś* 20; *SarnStat* 1218; Oto zacny Chodkiewicz ku wieczney ozdobie/ Piękną Rádziwiłownę wziął zá żonę ŝobie. Piękną Rádziwiłownę/ ktorey obyczáie Y gładkość żadney przodku Bogini nie dáie. *WitoŝLut* A4v; łácniey wierzę temu/ Ze daż przodek v ŝiebie ritmowi moiemu. *SapEpit ktv*.

»przodek mie(wa)ć, mający« [*w tym: przed kim, przed czym (19), w czym (16), między kim, między czym (8), nad kogo, nad co (4), czym (2), nad kim, nad czym (2)*] = *excellere, principatum tenere* *Mącz, Modrz; partes primas habere* *Mącz, JanStat; antecellere, praecellere, primas ferre, superiorem esse, praerogativam habere* *Mącz; primas tenere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (65:1): *LibLeg* 11/151v; *KromRozm I* G4v; *KromRozm III* M6v, O5v, P; *LubPs* M2v, bb3v, ee2v; We wŝytkich twych ŝprawach miey ŝam przodek [*esto praecellens*]. *BibRadz Eccli* 33/23, I 138c *marg*, II 67b *marg*; *BielKron* 232v, 260v, 313v, 352v, 379v, 434v, 453v; *Excellere ceteris*, Przed inŝzemi przodek mieć. *Mącz* 46b, 46c [3 r.], 121d, 281b, 322c, 358b [2 r.], 435a; A v inych wŝytko tho nic/ iedno ŝtáttek ŝam/ á powagá ma przodek *Górndworz* C8v; zgoła ia przyjmieię zá dekret/ ten dowod/ ktory zá ŝobą żołnierze máią/ y ták rozumiem/ że nie náuká/ ále rycerŝkie rzemieŝto ma przodek *Górndworz* G7v; bo widziŝ dobrze/ że ŝie to vmieiętnoŝciá dzieie/ ktorą ieden/ przed drugim/ ma przodek *Górndworz* N5, D3, Lv, N3, N8v, O, Z8; Wŝzetczni przed ćichymi/ wŝzędzie przodek máią *BielSat* [I4], G4v; (*nagł*) Ná herb Stáry Koń. (-) PRzed wŝytkiemi źwirzety ták to zezna káždy/ Ze to ŝláchetne źwirzety Koń ma przodek záwždy. *RejZwierc* 183, 150v; *WujJud* Nn2v; *BudNT przedm* c2v; Co nie z ŝiebie/ áni z ŝwey głowy mam/ Lecż on mąż známienity Eraŝmus o ktorem wŝytcy vczeni ták trzymáią/ że wpoznawaniu wŝzelkich podrzut [*tj. dodatków do Pisma Św.*] nád inŝze miał przodek. Ten przeto tak piŝze ná to mieyŝce: [...] *BudNT* Kk5v; Powiedáią niektorzi/ że gwiazdárŝkie náuki naprzod Krolowie Egipcycy wynáleźli/ w ktorey on *Iulius* Cefarż ták dálece przodek miał/ że ráchunek roku [...] do biegu ŝlonecznego przyŝtoŝował *ModrzBaz* [16]v, 8v, 115, 135; *SkarJedn* 129; *SkarŻyw* A2; ktorzy Apoŝtołowie/ rządząc zbory one pierwŝe/ y máiąc między wiernymi inŝzymi przodek/ á przedŝię ŝami Apoŝtołowie/ wyznawáli Piotrowę zwierzchnoŝć nád ŝobą *NiemObr* 27; *KochDz* 104; *KochMuza* 25; *Sinátus*/ poiął żonę imieniem Kámmę: białugłowę/ ktorą ná ten czás/ y vrodą y vcziwoŝciá/ przed inŝzymi przodek miała. *KochWz* 138; *BielSjem* 13; *KochPam* 84; *BielRozm* 4; *Calep* 77b; *WujNT* 136 [2 r.]; *Praerogátiwy* *ŝlácheckie*/ [...] w tych czτέρech rzeczach naznácniéy ŝie pokázuią. Piérwŝza, ze [!] ŝwiádecstwo ŝlácheckie przeciw innym ŝtanóm przodek ma *SarnStat* 68, 35, 71; *SkarKaz* 580b; *GosłCast* 61; *SkarKazSej* 697a.

»przodek oŝięgnąć« (1): *Possidere palmam*, Przodek oŝięgnąć. *Mącz* 314b.

»przodek otrzymać, odzierżec, wziąć« [*w tym: czym (2), czego (1), w czym (1)*] = *possidere palmam* *Mącz* (7:1:1):*KromRozm III* N5v; ŝzaleniem vczynił żem ná dworzech kŝiążęcych miłoŝierdzia ŝzukał żem tám Kryŝtułá ŝzukał/ gdzie czárt przodek odzierżał *BielKron* 204; *Mącz* 380b; Koŝcioł Rzymŝki záwŝze gorę y przodek otrzymał *WujJud* 116v *marg*, 116v; *WujNT* 67; By też z grobu Helená Troiáńŝka powŝtála/ ELIZABET gładkoŝciá przodek otrzymała. *SapEpit* A3; Znácznaŝ twoią pięknóŝciá doŝyć przed inŝzymi/ Przodekeŝ otrzymała cnotámi twoimi. *SapEpit* B4, Bv; [*WujPosŚw* 1584 56 (*Linde*)].

»postąpić, puścić przodek« [w tym: w czym (1)] = *ustąpić (1:1)*: *BibRadz Rom 3 arg*; Abowiem iáko w.m. wiefz trudno tho człowiekowi przewieść ná łobie/ áby drugiemu w rozumie/ miał puścić przodek. *GórnDworz M4v*.

»przodkiem przekładać« = *przynawać pierwszeństwo (1)*: Bo my z mężow łwych wćciwość mamy Y przodkiem ie wźędzie przekładamy. *BielSjem 6*.

»przysądzić przodek [w czym]« = *przyznać pierwszeństwo (1)*: Snadź AEłchines by łyłał wymowę náłzego [tj. *Stanisława Drojewskiego*] Przyzwał Philokrátefá do siebie mądrego/ Zárazby przyfádziłi w tym przodek náłzemu/ Bo y łam Demołtenes nie rádziłby iemu. *PaprPan M*.

»przodkiem puszczać [kogo]« = *dawać pierwszeństwo (1)*: Co się tego dotyczy iz przodkiem wm– IM P. Marszałek puszcza, temu mnie niedziw gdys wm– Sistrzenicę IeM wziął. *ActReg 161*.

»przodek trzymać, dzierżeć« [w tym: czego (1), przed kim (1), w czym (1)] = *mieć pierwszeństwo (3:1)*: ktory iełt wiefłzy miedzy wami/ niechái będzie iako młodłzy/ i ktory przodek trzymá [qui *praecessor*] iako ten ktory poługuie *MurzNT Luc 22/26*; *KromRozm III N6*; Onći [*Pan Chrystus*] iełt głowá tego ciála/ to iełt Kościołá łwoiego/ ktory iełt początek y pirworodny z vmárłych/ áby on łam we wźyftkim przodek trzymał. *WujJudConf 122v*; *WujNT 217*.

»przodek wygrać« = *otrzymać pierwszeństwo (1)*: Ci [synowie *Diogenesa*] gdy ná Olimpij włfytycy plác á przodek wygráli/ koronę y inłfe zwycyęłstwo otrzymáli *GliczKsiąż C7*.

Wyrażenia: »pierwszy przodek« (1): *Dicuntur etiam comitia, in comitiis praerogativa, Syem/ pierwłzy przodek máyący/ pázedłozęłsi [lege: przedłozęłszy]. Mącz 358b*.

»wielki (więłszy) przodek« [*szyk 4:1*] (5): Bo Saduceułowie na then czás mieli wielki przodek miedzy Zydy. *BibRadz II 67b marg*; *BielKron 313v*; *Nostri omnibus partibus superiores fuerunt Dáleko ye náłzy wciekli/ więłszy przodek mieli. Mącz 435a*; *GórnDworz O*; Pána máiac/ ktory nád wźytkimi Przodek ma wielki miedzy łtany Rycérłkimi. *Wzgárdzonam/ porzuconam/ á od domowniká/ Iełcze od łługi mégo/ y to niewolniká. GosłCast 61*.

»we wszy(s)tkim, na wszem, nad wszytkie przodek« (2:1:1): Tył Pan łlicznyeyłzy vrodá nád łyny ludzkiemi/ Y ná włłem ták máyąc przodek yuż myedzy inemi *LubPs M2v*; *WujJudConf 122v*; *Theodoryt Błkup Cyry/ do Leoná Papiežá ták piłze po Grecku: [...] Bo wam przyłtoi we wźytkim mieć przodek. SkarFjedn 129*; *SkarKazSej 697a*.

Szeregi: »przodek a głowa« (1): á [*Piotr*] będac Cephálem/ to yełt łkálá/ przodek á głowę ápołtołłkyego vrzędu dźyerzał. *KromRozm III N6*.

»gora i przodek« (3): gdy kto łobie w czym dobrze pocźnie [*dworzanin*]/ chwalić tho ma łprzyiáźliwie: á chociaźby/ y w tym/ y w inych wźytkich rzeczach/ czuł łie mieć gorę/ y dáleki przodek/ iednáł tego pokázowác niema/ áby o łobie to rozumiał. *GórnDworz N3*; Iákołz łie tego Kościołá trzymác niemamy/ ktory áż do wyznánia rodzái u ludzkiego od Apołtołłkiewy Stolicy/ przez náłtępowánie porządne iednego Błkupá zá drugim [...] zálwże gorę y przodek powáźności otrzymał? *WujJud 116v, 116v marg*.

»plác a przodek« (1): *GliczKsiąż C7 cf* »przodek wygrać«.

»przodek i nawięłsze powáźenie« (1): Ty Práwá zowiá łię Bozkie piłáne: ktore nád inne wźytkie przodek máiac/ y nawięłsze v nas powáźenie. *SkarKazSej 697a*.

»przodek albo przełożenie« (1): Ale ten S. Rzymłki y ápoftolłki kołcyoł nye od ápoftołow/ ále od łámego páná zbáwicyelá náłłego przodek álbo przełożenie wzyął *KromRozm III* N5v.

»przodek i (albo) zwi(e)rzchność« [szyk 2:1] (3): A on (rozumey Yulius papyez) ponyeważ Rzymłki kołcyoł przodek álbo zwirchność ma/ opátrzył ye [*Atanazyjusza i innych biskupów*] lifty przełpyeczeństwa *KromRozm III* O5v, P; Ale kościoł Grecki nigdy Rzymłkiemu rowny nie był: ząwždy wzyłscy Grekowie y łtárzy oycowie S. przodek y zwirchność łtolicy Rzymłkiey Piotrá S. dawáli/ y iey połłufzeństwo czynili. *SkarJedn* 160.

»przodek a zwycięstwo« (1): Possidere palmam, Przodek á zwycięstwo otrzymác/ wygrác. *Mącz* 380b.

Wyrażenie przyimkowe: »z przodku« = mający większą wartość (1):

~ *Połączenie*: »z przodku ... w tyle« (1): [*rozdam*] Was łwoiey prace kłiążeczki/ Zą iedny vpomineczki/ Nie mamci łkárbow myłłiłtwá/ Ani s kupy towarzyłtwá/ Toć łą moie krotofile/ Iedny s przodku drugie w tyle *BielKom* A4v. ~

Przen (1) :

Zwrot: »przodek wziąć« (1): A wżákoż to vważay/ áby łie gębá z miełzkiem zgadzálá/ á nie dáy iey naprzod wyłkákowác. Bo iákoć przodek weźmie/ iuz pothym miełzka ledwie kijem do krefu dopędziłz. *RejZwierc* 25v.

b. *W działaniu* (5) : A gdy iuz wzyłscy ták gotowi byli/ Napirwey łofy (chocia ná tym máło) Rzućić o przodek obiema [*tj. Borzujowi i Fiedorowi*] łie zdáło. *KochSz* A4v, A4v.

przodek w czym (1): nyepatrzayancz na then przodek kthoriłł w.m. powynyen wvczinyenyv łprawiedlywołczy kałch ya w.m. czynycz bełch odwłoky. *LibLeg* 11/152.

Przen: *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy* (2) : Ná tymże rzędzie też Krolowa byłá/ A iednym okiem ná kłiędzá pátrzyłá. Tym obyczáiem obá hufy łtały/ A czarney przodek zeznawał Krol biały. *KochSz* C2, A4v.

4. *Początek, zalążek, przyczyna powstania; origo Calag* (15) : [*jaskółka namawiała ptaki do zjedzenia nasion lnu*] Z tegoćiem się nići rodzą/ Ktore nam więc bárzo łzkodzą: Przodkowić by nam ząbieżeć/ Potym będzie trudnieyłza rzecz. *BierEz* N; Pátrż pilno iż káżda rzecz niźli łie záczyłá/ Muśi mieć iáki przodek łkąd łie też wždy wzyęłá. *RejWiz* 128; *Calag* 552a.

przodek czego (2): *OpecŻyw* 9v; Ktorého [*Zygmunta Augusta*] dom Buog tak vmiłował/ Ze mu wżitky dari zátznieyłze dał: Boiazń łwoiey/ ktora iest przodek mądrołci Rozum/ męłtwo/ chciwołtz ku łprawedlywołci. *KlerPow* 2.

[*przodek czyj*: Iáko Duch ł. nie wybádány iest w rádzie/ myłłách y łdách łwoich: niewiełz przodku iego áni końcá *SkarKaz* 558 (*Linde*).]

W połączeniu szeregowym (1): O iako więcey dżis má bytz łwięto zboru łudłkiého/ gdyż łie tu poczęło odkupienijé iego/ ij wyrwanijé z moci nieprzijiáciela dułłného. Dżis też iest fundament/ grunt/ ij początek włłytkich łwiąť/ ij przodek włłego dobrého *OpecŻyw* 9v.

[*W przeciwstawieniu*: »przodek ... koniec«: *SkarKaz* 558 (*Linde*) cf *przodek czyj*.]

Przen: *To, co najważniejsze* (5) : Apoftołowie Boży nam ku náuce zoftáwili/ co fię ná káżdym zofobná pokaże/ ábyście obaczyli iáko dáleko rzeczy z miáry fwey wyftápiły/ od tákich przodkow poczáwłzy/ ktore fię ná pierwfzym wierzeniu máluczkimi y nie wáżnymi zdály *ReszPrz* 75.

przodek czego (3): Prooemium philosophiae, Początek/ Przodek philosophiey. *Mącz* 325d; *OrzQuin C* [2 r.].

W przeciwstawieniu: »koniec ... przodek« (1): Gdyżelmy od tego niepoczęli/ co ielt w téy rzeczy piérwzé/ tedy áni onego dowiedziemy/ co ielt w tym poślednieyfé: z murku [*lege: żmurka 'ciuciubabkę'*] gramy/ y oślep' ná tę Exekucyá [*Warszawską*] idziemy: nákoniec/ mimo przodek iey godząc *OrzQuin C*.

Szeregi: »przodek i koniec« (1): gdy tho on [*król*] naprzod wiedzieć będzie/ że then ielt Krolewfkiego vrzędu przodek y koniec/ áby Krol w Krolesthwie fwym Kościoł Swięthy Krześcijánki/ Mieczem fwym Krolewfkim/ w mierze á w pokoju záchował. *OrzRozm F2v*.

»przodek i początek« (1): Prawdziwéy Exekucyey przodek y początek/ Przyśięgá Królewka ielt: á sżodek téy Exekucyey/ ielt Ołtarz/ Káplán/ Król: á kóniec iey ielt/ Íprawiedliwość y pokóy poľpolity *OrzQuin C*.

a. Pochodzenie, rodowód [*w tym: od kogo* (4)] (5) :

przodek czyj, czego [*w tym: pron poss* (2), *G sb* (1)] (3): Hismaelitae, Lud który teras Saraceny/ to yeft/ Turci zowá/ álbo lámi łobie Turci ten tytuł przywłázczáyá chcąc przodek pokolenia tego mieć od Sary zony Abramowey *Mącz* 156d, 268d, 369a.

Zwroty: »przodek mieć« = *pochodzić* [*szyk zmienny*] (1): Originem a Rege trahere, Z królewskiego pokólenia przodek mieć. *Mącz* [460]d; [Spráwiedliwość y práwá powftály zá niego [*Kazimierza Wielkiego*]/ Włzytko co iedno dobre/ ma przodek od niego. *PaprGniazdo* 1113 (*Linde*)].

»przodek poczynać« = *pochodzić* (1): Oriundus ab Ulysse, Przodek swóy od Vlifelá poczina. *Mącz* 268d.

»przodek wziąć« (1): báłwochwálftwo záwłze v nich [*u Egipcjan*] nawiętsze było niż gdzye ná fwiecie/ cokolwiek ielt wymyflono ná fwiecie około vbiorow łłupow/ obrázow/ y inych modlarftw/ włzytki od nich przodek wzyęły. *BielKron* 9.

Szereg: »przodek a początek« (1): Sarraceni populi post Nabatheos in Arabia, Sáráceni/ [...] trzimáyá/ máchometowę wiárę yáko y Turcy przodek á początek fwoy liczą od Sary Abráhámowey żony *Mącz* 369a.

5. Początkowy okres, stan (18) :

przodek czyj (1): Tedy idzie [*duch nieczysty*]/ i bierzé kłobie/ siedm' duchów infzych nad się gorłzych/ i włzedwłzy mięłzkaiá tam [*w człowieku*]/ I bywaiá ołtatki onegoto człowieka/ gorłzé niłzli przodki. *MurzNT Luc* 11/26.

W przeciwstawieniach: »przodek ... koniec (2), ostatek« (3): Druga drogá ielt niewoley/ Bárzo łatwi przodek v niey: Ale koniec bárzo trudny/ Bowiem w niey ielt żywot nędzny. *BierEz F; MurzNT Luc* 11/26; Posterius priori non convenit, Nie zgadza fie koniec s przodkiem. *Mącz* 481d.

Wyrażenie przyimkowe: »na przodku [*czego*« (15): Vrina białá [...]/ ale miernie cienka naprzodku Łożney niemoczy ciężkiew Vkazuie choremu vpadek znamienity *FalZioł V* 3v; Połłáł też był

[Tyberyjusz] ná przodku pánowania łwego do Zydowłkich kráin Wáleryulá Grákkulá ná vrząd. *BielKron* 140v, 87, 252, 377, 405v; Y iął [św. Antoni] onego łtarcá/ do ktorego łię był ná przodku náwrocenia łwego vdał/ prośić áby z nim ná głębszą pułtynią połzedł *SkarŻyw* 57.

~ W połączeniu z określeniem czasu [w tym: na przodku miesiąca + nazwa (3), na przodku + nazwa miesiąca (1), na przodku lata (1)] (5): [kukułka] Niewkazuie łie telko na wiołnę á na przodku latha. *FalZioł* IV 23c; Tegoż roku Soliman Cefarz Turecki mieřiącá Wrzeřniá obległ wiedeń [...] potym náprzodku Páździerniká odtápleri nábrawřzy ludu w Rakufiech y indziey okołó *BielKron* [206]v; Ná przodku mieřiącá Sierpniá/ ściągnęły łie wołfká kfiążáth nád Dunay *BielKron* 226v, 210v, 215.

Połączenia: »na przodku ... potym« (1): A iest łmiertelna [choroba]/ [...] A zwłářczá gdy naprzodku niemoczy będzie vrina cżyrwona/ á potym vkaże łie Kijanós/ albo Inopos. *FalZioł* V 6v.

»na przodku ... zatym« (1): ná przodku nářwego żywotá mułim począc od krztu/ zátym mamy iść przez ine łwiátości w tym łwiecie. *HistRzym* 104v.

Szereg: »na przodku albo na ostatku« (1): [ziele łobody] Iest dobre na wrzedzienice goráče á wielkiew bolełci ktore łie cżynią łkolery á to na przodku ich albo na ořtátku/ gdy iuř przeřtaie łie mnożyć wrzod. *FalZioł* I 11d. ~

6. Początkowa część skali [czego] (1) : TRawa iesth zimna y łucha w przodku pirwřzego łłopnia *FalZioł* I 59d.

*** *Dubium* (1) : Ciągnąc za Maximilianem sáwielkie impedimenta. Napierwey iest przádek [!] ma 20 mil wzlą drogę y z działy bez ktorych zle trudno go dogonic, nie wiedzác gdzie się obroci. *ActReg* 5v.

II. W funkcji przysłówka (400) :

a. Na określenie czasu (219) :

»przodkiem« = *najpierw, wcześniej, na początku; primum* *HistAl* (51): *ListRzeř* w. 25; tedi mi łwamy [...] bedziemy wdobrey przyazny łye zachowiawcz yako y przodkiem w timełmi łłye Zachowály *LibLeg* 11/91, 10/57, 60v, 70, 91, 145v (10); *RejPs* 140v; Vkazuie łie nam przodkiem Pazdziernik niepogodny/ Ale ku ořtatniey cżwierci/ wyda łie dali Bog na pogodę áże do koncza. *LudWieř* B3; *HistAl* G8v; *KromRozm III* G8v, Nv; Sąd przodkiem gáią mocą Bożą/ mocą Krolá Iego Miłáościñ *GroicPorz* i4, i3v, ee2; *BielKron* 57, 249, 254, 254v, 306, 424, 434v; Rzymiánie łtárzy pieřzemu lekkiemu ludowi przodkiem kazáli łie z nieprzyiácielem potkáć rozmáitą bronią y poćilki/ áby przedni Rycyrze obacżyli moc y łpráwę nieprzyiácielłką *BielSpr* 21v; Drudzy [Kozacy] łá co przed Cefárzem przodkiem chodzą dniem álbo dwiemá/ cí to z drogi łprzátiáią kędy ma ciągnąc Cefarz/ chrořthy/ kámienie/ drzewo *BielSpr* 53, 10v, 16, 19, 21v; Niewáłř teř łobie lekce także Mołkiewłkiego/ Wiedźieć tu nikt niemoże co Pan chce mieć z niego. Gdyż go przodkiem od Pogan Tátárow wybáwił *MycPrz* I C3v; *StryjKron* 340, 662.

~ *przodkiem przed kim* (1): Rzekł tedy [Jozue] do narodu Rubenowego y Gadytowego y poł Manářfe/ áby byli gotowi we zbroi przodkiem przed brácią wáłżą. *BielKron* 46v.

Połączenia: »przodkiem ... juź« (1): APpellácyá w Kroleřtwie Polłkim z Miáłř y z Miáłřteczek/ ná Práwie Niemieckim záłádzonych/ przodkiem idźie do Práwá wyřłřzego [...] A od Práwá wyřłřzego/ iuř do naywyřłřzego Sędźiego/ do Máieřtatu Krolewłkiego *GroicPorz* bbv.

»przodkiem ... na koniec« (1): Nie łtráchuy fię, damći niewieście naśienie/ ktore możnie łtłumi Diable pokolenie. [...] częłto tę powtarzał [Bóg] wdźięczną obietnicę/ przez Proroki święte przodkiem Abrámowi/ nákoniec y łłuzce łwemu Dawidowi. *ArtKanc* B19v.

»przodkiem niż [kto]« (1): Podpaławłzy [prorok] łwe biodrá/ przed Achábem bieżał/ A ielźcze przodkiem niż on/ ná mieyłce przybieżał. *HistHel* C2v.

»niż(li) ... przodkiem« (2): przed tym Sądem/ niż kto pocznie łwoię rzecz łpráwować/ przodkiem bierze dozwolenie od Burgrábie y od łzołtyłá áby mógł to mowić/ co by łpráwnie mowić miał *GroicPorz* i3v; *BielKron* 312.

»przodkiem (...) potym« (9): *BielŻyw* 94; Przyachawłchi do pana Voyewodi Valákyego połfel náłch. przothkyem powye pozdrowyeny y łáke náłłche samłzyadowy Blyłkyemv náłchemv [...] Pothem łyłth odda. *LibLeg* 11/151, 11/135; Yego [Kościóła] łtolicá przodkyem v was byłá/ ktora potym z rołkazána páńłkyego do Rzymá yełt przenyelýoná *KromRozm III* N6v, 17v; *BielKron* 305v; Między włzytkimi łiedmiá Náuk/ kthóre przodkiem od Graeków do Rzymian/ á potym od Rzymian do nas przyłzły/ [...] niemáłz zacnieyłzý/ [...] iáko ielł *Geometria GrzepGeom* A3; A to nie co inłzego ielł/ iedno Żydow przodkiem potym teź y nas pogánow/ do wefela y żywotá wiecznego przez Ewánieliá Pána Chriłtułowę w iedność ciáłá/ pod iednę głowę wezwánie. *CzechEp* 168; *SarnStat* 1019.

»przodkiem ... teraz« (1): ktoriłmi myely łlyvb y przyáłzny przodkyem myedzi łobá, theras ya tego łlyvbv y przilłýyegy od was przyacziela łwego nyeodłłepvy *LibLeg* 10/113v. ~

Wyrażenia przyimkowe: »od przodku« = *od początku świata* (1): Pámiętałem ná łpráwy Páńłkie: bo będę pámiętał od przodku [ab initio] ná cudá twoie *Leop Ps* 76/12.

»z przodku« = *najpierw, wcześniej, na początku; od pierwszego momentu; a principio PolAnt, Vulg; ab initio, primum Vulg; in principio PolAnt; primis, principio Modrz; primitus JanStat* (118): Schyl galęzié drzewo łilné/ łpułtz członki rozciágnioné/ łtáń łie łwému panu mięklłé/ niźlis z przodku łtworzone *OpecŻyw* 161; [białego maku wódka] ociełłoci gorące y boláczki leczy/ w łtawiech gorącą bolełc á zwłáłzcza łprzodku rołpádzá. *FalZioł* II 8d; á w onę polewkę máłz włózić ziele Izopu/ łzańty/ y teź omanowego korzenia: iźby tak z tymi zioły zprzodku wrzáł ten kapłon: áż do zupełnego wywarzenia *FalZioł* V 81v, I 85a, V 108; Broda pocżyna v otrokow po człternáłcie łat połpolicie, włzakoź z nie nagła zprzodku *GlabGad* O4v; *LibMal* 1547/125; *MurzHist* T; tych rzeczy zwolennicy yego [Jezusa] z przodku nyewyrozumyeli *KromRozm II* f2v, x4; *RejWiz* 78v; Y náwrocę náwrocenie Iudłkie/ y náwrocenie Ierolimłkie: á zbuduię ie iáko y zprzodku. *Leop Ier* 33/7, *Ier* 33/11; Ten [Ozyjasz] łie cnotliwie záchowáł w vprzeymołci łercá łwego s przodku/ y według zakonu Bożego przez Moizelzá włtáwionego połłępowáł *BielKron* 87v; A gdy go [Chryłtusa] Piłat k woli łwoim łudzyom dáł vmęczyć/ przedłię go łwoi nie opułłili ktorzy go łprzodku miłowáli *BielKron* 139, 52v, 148, 306v; Ale fię to iakmiarz włzyłtkim vczáycym przydaie/ yź ielłize łprzodku nieiákie dobre pocżátki maiá/ tedy natichmiáłł o łobie mnięmaiá iakoby wnaukach barzo biegłymi á dołtatecznymi bili *KwiatKsiąż* L3, L; Lepieyći wđdy niemocnemu nieiáko pomoc/ á s przodku/ áby czás nieprzeminał. *SienLek* 33; *GórnDworz* N2; *RejPos* [137]v; Ziáda łie ná biełiáde/ będą łobie rádži/ Sprzodku on podgolony/ z drugim łie powáđzi. [...] To názáiutrz poiáda piłác ran do Grodu *BielSat* C4 [*idem*]

BielRozm], N3v; Ano Ligurgus gdy Spártany wpráwował w práwá y w poczziwe obyczáie/ tedy sie im to trudno s przodku zdáło. *RejZwierc* 28, 24v, 147, 214v; Ieśli obaczyłz iż nieprzyiaćiel [!] łábo w łwey łpráwie łtoi/ ieśli s sobą trwożą/ ktemu pod równią woýłká/ może lie potykáć rułzywłzy s przodku wfow łwoich mężow nalepłzych ták iezdnych iako piełzych *BielSpr* 15v; *WujJud* 248v; s przodku miedzy Biłkupy á Stárlzemi była bárzo wielka pokorá/ miłóść/ y zgodá *RejPosRozpr* c3, c3v, c4; *BudBib Is* 40/21; *CzechRozm* 30v; ílkierká z przodku niezágáłzona/ vrodzi wielki požar/ gdy będzie do tego máteriey dołtáwáć. *ModrzBaz* 65v, 8, 14v, 53v; *KochOdpr* A2; Przeto Cieplice żyły otworzą/ [...] guzy ówé łprołné/ á twárde/ ieśli iem zprzodku zábieżém/ zmiękczą *Oczko* 15v; A ieśli dni trzydzieści siedziéc będzie [*chory w wodach cieplicznych*]/ że tego chorobá potrzebę pokaże/ wyładáiąc z przodku godzin ná dzień trzy/ á pomnázáiąc áż do łzésći/ półtorá łtá to przyniełie *Oczko* 27v, 27v; vczyłnił go [*Bóg człowieka*] iáko wielkim wolnym Krolem/ iáko y Anioły łprzodku/ áby dobre y złe w iego mocy było. *SkarŻyw* 259; Augułtyn mowi/ że [*Antychryst*] czyłtość z przodku zmyłláć będzie/ á dołtawłzy mocy/ będzie włzeteczny. *CzechEp* 415; choćiaz K<siádz> K<anonik> z przodku troché ćierpliwie łłuchał/ ále gdy łię łklepy dowodow iego/ łłowem Bożym łámac poczęły/ wytrwáć nie mogł *NiemObr* 26, 22, 132, 147; *BielRozm* 22; *BielSjem* 40; *GórnRozm* K2v, K3v; Z tąđ rozumiec możem/ iż włzyłtki woyny/ którékolwiek ielcze z przodku krzełciánié z pogány wiedli/ z niłkąd niepochođziły/ ieno z różnołci wiáry *KochWr* 22; *ZawJeft* 33; *ActReg* 142; *Phil* E2; *KochCz* B2v; *WujNT Ioann* 12/16, 13 *arg*; ón dziełięćinę ma bráć z nowin/ od tych czálów: ná kogo z łtárych ról dziełięćiná z przodku przynależáłá. *SarnStat* 189, 1269; Trzećia [*przyczyna bliskiego upadku polskiego*]: ołdłápienie á iákmiarz wyopákwánie łwieckich łpołobow: ktorymi R.P. náłzá iáko z przodku nábyta była/ tákby też záchowána być miáłá. *PowodPr* 17.

~ *W przeciwstawieniach*: »z przodku ... ku końcowi, dzisiejszych czasow, [na ostatku]« (2): Ínádnie obaczyć możemy przyczynę/ czemu dziełieyłzych czálów nie ták ludzye chutliwi ku łłuchániu łłowá Bożego/ [...] iáko ondzye s przodku. *RejPosRozpr* c4; *Oczko* 27v; [Wszelka cnota z przodku widzi się być trudna, ale na ostatku jest bardzo wdzięczna. *Kaz* 58].

Połączenia: »z przodku aż do tego czasu« (1): y owszem iudicia dei profundamirantur, wyliczáiąc zprzodku az dotego czasu iako wiele vcziwych slachcicow naWieluniu wwiezieniu było *ActReg* 70.

»z przodku ... do końca, na koniec« (3:1): yakółzmy sprzothkv przirzekly, y tho chczymy do koncza trzymaczy *LibLeg* 7/42; Z przodku łtárał łye [*czart*] o to [...] áby wyáre krzełciániáńłką zniłłczył: Gdy mu to nie połzło [...] A toż teras ná konyec tákye miłtrze pobudził/ ktorzy [...] wyáre w łercách ludłkich zwátlili *KromRozm I* M4; *ActReg* 31; Włzyłtkie łpráwy wáłzéy kró:M: iáki powód zprzodku pewny miéwáły/ ták y dokońcá pewnémi lie kończyły gránićami *OrzJan* 93.

»niegdy z przodku« (1): Abowim piłsse Hyeronim/ iż nyegdy z przodku yeden to vrząd był biłkupi á káplániłki *KromRozm III* H7v.

»z przodku ... na ostatek« (1): Dźiedzictwo z przodku prętko nábyte nie połzczeńci łię ná ołtátek. *BibRadz Prov* 20/21.

»z przodku ... potym (potem) ... (na ostatek)« (28): *RejJóz* D; Pelipenłowie áćzkolwiek s przodku mężnie walczyli z Alexandrem/ włzákże potym vłtáli odnawáłnołci zbroinych. *HistAl* D6; *KromRozm I* I4; Izałz niewiełz? iż łię przed thym Fokásem Biłkupi Rzymłcy Papiéżmi nienázýwáli/

[...] Ale sie sprzodku zwáli Biskupy/ potym Arcybiskupy/ aż ná ostátek Papiężmi *KrowObr* 7; Fábian Biskup Rzymfki/ [...] ták był pošťanowił/ sprzodku/ áby wřzyfcy páfterze y Biskupi fláli łobie/ po tákowá nowá y známienitá řwiátoř [tj. *oleje řwięte*]/ do Rzymá/ y kupowáli łobie. Potym sie nád wámi řmiłował Sylueřter Papięř y tę moc dał Biskupom drugim/ áby [...] theę [...] řwiátoř/ záklináli *KrowObr* 85v; To iuř mořeř rozumieć řkad niebo powřtáło/ Ták sie s przodku y z wodá y z zyemiá mieřzáło. Ař potym dziwná řpráwá z Máieřtatu řwego/ Spráwił [Bóg] pięknym porřádkiem iedno od drugiego. *RejWiz* 144v; *RejZwierz* 85v, 128; Był Saul s przodku dwie lecie dobrym á řpráwiedliwym krolem/ [...] Ale potym był okrutny nád ludem *BielKron* 64; Károlus Lánoius Belgá Hetmánem był [...] drogę podał sprzodku do Neápolim/ á potym obrocił sie do Hiřzpániey *BielKron* 201v, 127, 315; *Prot* B [2 r.]; *RejAp* 88v; Tákře pan Krákwofki s przodku sie gniewał/ ále potym bárzo sie řmiać muřiał *GórnDworz* S5, D4v, I7, S6; złemu nic nie pomoře/ s przodkuć rzkomo podziękuie/ á potym zářie ná řadnym baczeniu to v niego nie będzie/ owřzemći náłáie. *RejZwierc* 101; S przodku był Krzeřciány poczáł przeřłádowác [cesarz *Adrianus*]/ Potym zá ich piřániem iáł ich zář řzánowác. *PaprPan* [Gg]4; *NiemObr* 128, 169; *GórnRozm* D2v; *ActReg* 135; *KochAp* 8; ři ktorzy z przodku wwierzyli/ iř ták kořciół vczýł: potym mocniey wierzá/ gdy toř co wwierzyli/ w piřmie náyduiá. *WujNT* 319; Miał Nagot wieř, ktorá trzymał zprzodku zařtáwá, á potym kupnem *SarnStat* 1286.

»z przodku ... w rychle« (1): Bo áć s przodku rořkořzy nieco z nim [*Dydo z Eneaszem*] zářýłá/ Ale w rychle klopotem [!] tego náđřtáwiłá. *PudłDydo* A3.

»skoro z przodku« (1): Nie był Páweł S. w náuce řwey odmienny/ iáko Luter/ [...] áni iáko vczniowie iego/ o ktorych ieden zacny człowiek řkoro z przodku mowił: Iř wiem co teraz wierzá: ále niewiem co przyřłęgo roku wierzyć będá. *WujNT* 625.

»z przodku ... (i) teraz« [szyk 2:1] (3): *BudNT przedm* c3v; Powinnifmy o kářdym kořciiele/ iáko o řiiele P. Chryřtuřowym řtaránie czynieć: ále przed wřzyřtkimi inřzymi/ o nářzym/ to ieřt/ o Rzymřkim/ ktory zaráz z przodku był iákoby mátká wřzyřtkich inřzych kořciółow/ y teraz ieřczře zá ták ieřt miany *ReszPrz* 105; A tegom wam z przodku nie powieđał/ iřem by z wámi. Lecz teraz [*ab initio ... et nunc*] ideđ do onego ktory mię pořłał *WujNT Ioann* 16/5.

»wnet (a. hnet) z przodku« [szyk 7:1] (8): z przodku wnet nyezányechał Bog z nyewymownego miłofyerdřya řwego rodzay ludzki vpáđły łákká řwá řwyętá náwyedzáć *KromRozm III* B3v, A7v; O nieřzczęřnáfz to Scyllá á Kárybdys řrogi/ Gdy sie ná řwiáť vrodzi człowieczek vbogi. A řnadř ieřczře wnet s przodku iuř w niewoli chodzi *RejWiz* 88; *RejFig* Ee3; Ariřtoteles [...] iego [króla *Filipa*] řyná Alexándrá Wielkiego hnet s przodku od A.B.C. poczáwřzy/ vczýł. *GórnDworz* E6, D5, M7v, Hh3v.

»zaraz(em) z przodku« (3): *SarnUzn* A2v; ieřli mu [*dworzaninowi*] sie kiedy miłořć w řerce wkráđnie/ [...] tám on zaráz s przodku/ o přędkie lekárřtvo muři sie s pilnořciá řtháráć *GórnDworz* Mm; *ReszPrz* 105.

»z przodku ... znowu« (1): w potykániu z nieprzyiáćielem [...] ieřliby sie z przodku iáko niepořzczęřřciło/ z nowu řzczęřřcia pokuřić řpráwiřzy sie lepiej *BielSpr* 8v.

Szereg: »od poczátku albo z przodku« (1): Ieřtem to com wam od poczátku ábo z przodku powieđał/ to ieřt/ řwiáťlořć y zbáwienie řwiáťá. *WujNT* 342. ~

»z przodku« = *od początku* (2): iednák by fię to przedsię oštác nie mogło/ co *X(iądz) K(anonik)* mowi/ żeby tenże/ á nie kto inšzy/ támże fkađ zftąpił wftąpić zász miał. Boby ondzie Bog fyn/ ábo fłowo z przodku przez fię będące/ przed komunikacją *idiomatum*, zftąpić musíało *CzechEp* 345.

~ *Połączenie*: »z przodku i aż do skończenia« (1): niechay będzie przed oczymá wáfzymi záfzdy iedyny Bog á iedyny Pan Kriftus/ w kthorym fie wšzythko zámýka s przodku y aż do skończenia/ á my tákież w nim ná wieki wiekom. *RejPos* 14. ~

»na przodku« = *najpierw, wcześniej, na początku* (44): Theż maka [!] ięczmienna z oczthem zmiefzana/ ogień wyciąga z bolączki/ á nawięczy naprzodku poki fie ielzche nie gnogi. *FalZioł* III 24b; Czemu pirwsze fny pošpolicie ftraźliwše bywaią niż pošlednie. (-) Bowiem na przodku powftawaią z pokarmu w żoładku dymy mocne, ktore wielkie czynią zamiefzanie w mozgu *GlabGad* L5; Przydał też [*Numa Pompilijusz*] ku dzyełciam miefiącom dwa/ to ieft/ Styczeń y Lutego/ bo pirwey iedno ich dzyełięć bywáło/ á ná przodku Márzec pirwey Romulus pośádził/ á on go wftáwił trzeciego w rzędzye miefiącow. *BielKron* 101; ANicetus Papież rodem s Syryey z Dámálfzku/ ten wftáwił aby duchowni brody golili/ Biškup áby od trzech biškupow był święcon/ iáko Anákletus ná przodku wftáwił *BielKron* 150; Ray ziemłki było mieyfce od Bogá wybráne ná vrząd pierwfzemu człowiekowi Adámowi/ [...] Ktorą to Kráinę ná przodku Pan Bog błogofłáwił Adámowi y potomštwu iego *BielKron* 466, 52v, 143v, 155v, 189, 189v (15); Multiplex quam pro numero damnus est, Tá fzkodá dáleko yeft wiefłza niżli fie zda. Albo niżli fie náprzodku okázuye *Mqcz* 337d, 397a, 429d; Nalepiey w tey niemocy dáleko iechác po wodzie/ po ięzierze/ álbo po ftáwu/ á ná przodku ma fye pracy zwyczáic *SienLek* 92v; Aleć to ieft nádewšzyftko/ áby tego przeštrzeżał nawięcey/ [...] áby co przednieyfze ludzi miał ku pirwfzemu potkániu ná kthorymkolwiek rogu fie tráfi/ bo ci máią tym obyczaiem wšzyftkim dobre ferce wczynić ktorzy fie ná przodku potkaią á nieprzyacięłskie woýfko przełomią *BielSpr* 22; Luter/ ktory ná przodku pošyłanie od košciołá miał [!]/ ftáršzych fwoich Biškupow y košciołá ktory go pošłáł/ fluchał *SkarJedn* 52; Przeto tę ifkre [!] na przodku gášili/ ábyfię fzkodliwy wšzytkiemu Chrzešćiańštwu ogień zniey nie wzniecił *SkarJedn* 180, 137, 303, 354; Będąc Przeorem/ ifz nád inne láty wzakonie ftáršze/ przełożony był: wielką miał ná przodku v bráćiey nieyčzliwošć *SkarŻyw* 332; Bárnábálfz S. chćiał/ áby z nimi fzedł Ian náfzwány Márek: á Páweł S. brác go z fobą niechćiał: przeto ifz był młodzienciec/ náprzodku boiázliwy *SkarŻyw* 537, 56, 263, 335, 389, 455 (10); KochProp 16; Nikt w tym nigdy nie wąpfił/ y lámi heretycy to znáią/ iż wiárá święta y náuká od Bogá pošłána/ potrzebuie ná przodku wtwierdzenia z cudow *SkarKaz* 417a; Y byli biškupi iáko Moyzešz ná przodku/ y kápłanmi y krolmi/ religią z kroleštwem złączáiąc. *SkarKazSej* 679a.

~ *Połączenia*: »na przodku ... potym« (2): Mocz ná przodku kiedy ij wypuřcza/ zielony/ á potym czyrwony/ známionuie wilkošći Ńpalenie/ á ieft Ńmiertelny. *SienLek* 26; Y widziř choćia náprzodku Papieřz Duchá wnim [*w Ekwicyjuřzu*] Božego nie poznał: iednák potym Pan Bog Papieřzowi obiáwił że to wola iego byłá/ áby on kazał/ y náuczał. *SkarŻyw* 213.

»na przodku ... potym ... potym ... potym ... na koniec« (1): (*marg*) Słup fobie poštáwił S. Symeon ná kthorym lat 30. przemieřzkał. (-) Ná przodku fzešć tylo łokiet wyfoki był/ potym dwánašcie/ potym dwádziešćia/ potym trzydziešći fzešć/ ná koniec czterdziešći. *SkarŻyw* 30.

»na przodku ... i po [kim]« (1): Gdyby też była zła Monarchia/ nigdyby iey był P. Bog ludu fwemu nie życzył/ y ná tym mieyfcu krolá im dáwáćby nie rozkazł. Lecz łam go im dał/ y náznáczyl bárzo dobrego ná przodku Saulá onego/ pierwszego krolá/ y po nim Dawidá/ y inne potomki iego *SkarKazSej* 689b.

[»zaraz na przodku«: Wiárá tedy y wyznánie tego odkupienia/ iest y było zázwdy ludziem potrzebne ku osięgnienu zbáwienia: co też był Pan Bog zázraz ná przodku pokazał. *KuczKaz* 23.] ~

»po przodku« = *na początku* (1): Naukę zaś ftyi że Hístorjiéi możem poiąc wielce pożyteczną [...] że iéi [*niewiasty kananejskiej*] pán Chrístus vbozuczkiem i wzgardzonem v świata człowiekiem będąc/ nietilko po przodku słuchać niechciał/ ale téż ku iéi ciężkości wielkiei pfcem iá nazwał *MurzNT* 78v.

~[*Połączenie*: »po przodku ... potym«: Ato Apóstátowie/ po przodku/ fkryćie mowili/ potym *crefcere eorum licentia, publicem* łye deklarowác niewstydźili *ZebrzydOdpow* B2v.]

[*Szereg*: »po przodku i też na ostatku«: Grzech zasię każdy po przodku jest brzydki i też na ostatku. *Kaz* 58.] ~

»w przodku« = *na początku* (2):

~ *w przodku czego* (1): to iest niepodobna/ żeby kto o świętobliwości tych [*dawnych papieżów*] wątpić miał: [...] Bo chociażby ktoremu z nich z iego włafnych załług nábyćia/ czego nie dostawáło: iednák mu y ná tych będzie dofyć/ ktore były w przodku mieyfcá ábo łtolice iego *CzechEp* 387.

Połączenie: »potym ... w przodku« (1): Pátrzayże iáko mu [*Józefowi*] Pan wnet vkazał drogę/ Iż mu pewnie łowito łtało zá tę trwogę. Ze go iuz łwą możnoścjá potym náwłzem rządził/ Kiedy w przodku w złey myłli od niego nie zbłádził. *RejWiz* 135v. ~

b. Na określenie miejsca (16) :

»przodkiem« = *z przodu, na czele* (13): A te rzeczy powiedziawłzy/ łfedł [*Jezus*] przodkiem [*praecedebat*] idąc do Ieruzálem. *Leop Luc* 19/28; Cefarz obaczywłzy iż fie [*Głogowianie*] bronią mocno/ kazał łyny ich wieść przodkiem ku łsturmu. Ale oni nie dbáiąc ná łyny tym lepiej odbijáli. *BielKron* 351v, 247v; ku łsturmu idą Fęnychowie przodkiem s Chorągwiámi pfcđko. *BielSpr* 65v; *StryjKron* 732.

~ *przodkiem przed kim* (1): Weźmicie Arkę á podźcie z nią przed ludem przodkiem od ludzi ná dwu tyłiącu łokci/ áby od włzytkich była widzýána *BielKron* 46v.

Połączenia: »przodkiem ... nazad ... (śrzodkiem)« (2): Bolełw zázrazem wypráwił fie do Wieleniá gdzie był Gniewomir/ połtał przodkiem vffy á łam ná zad iechał *BielKron* 351v, 434v.

»przodkiem ... (po [kim]) ... za [kim] ... (na ostatku)« [*szyk 2:1*] (3): Potym mieyłkie mury połwiácáli z wielkim nabożeńłtwem y weselim/ chodząc około nich/ przodkiem Ezdrás/ po nim Neemiałz s kfiáżęty/ á zá nimi wielkość ludzi łzła. *BielKron* 97, 314, 329.

»przodkiem ... po stronach« (1): Gdy iedzie Cefarz ná wojnę/ iáda podie niego dwa Belerbekowie po obu łthron/ idzie przy nim piefzych Iánczárów o dwádziełciá tyłiąc/ okrom tych co ielzcze nie ćwiczeni/ iedni przodkiem/ drudzy po łtronách z rozmáitą bronią. *BielSpr* 51v.

»przodkiem ... śrzodkiem ... na ostatku« (1): Czáfem poczczá Burmiłtrzá/ iż pług iego przodkiem Wyiezdza ná Páńłczyznę: á Rádzieckie śrzodkiem: Proftacy ná ołtátku. *KlonWor* 15. ~

»przodkiem« = *do przodu (o kierunku) (1)*: Przyştąpił sie Wáleryus przodkiem mąż ftárego wieku/ ofoby godney/ wymowy roştropney/ mowił ku poştóltwu: [...] *BielKron* 107v.

Wyrażenie przyimkowe: »na przodek« = *do przodu (1)*:gdzieby w czym pochybił [*młodzieniec*] miłtrz go náuczzał/ iáko miał krok ftáwiác/ ktorą nogą náprzodek wyftępić/ iáko náprawą ftronę álbo ná lewą ręce z mieczem wynieść *BielKron* 4.

Przen (w antropomorfizowanym opisie gry w szachy) (1) :

»przodkiem« = *do przodu (o kierunku) (1)*:

~ *Szereg*: »przodkiem i zadkiem« (1): Roch ma tę wolność/ y nádáne práwo/ Przodkiem y zádkiem/ w lewo bić/ y w práwo. *KochSz* A3. ~

c. *Na jednoczesne określenie czasu i miejsca (25)* :

»przodkiem« = *wcześniej, na przedzie większej grupy (głównie o działaniach wojskowych) (25)*: Poślał Iakob Iudáfá przodkiem do Iozephá opowiedác przyiazd fwoy. *BielKron* 18; A gdy ráno wftáli á mieli iść z miáfátá/ rzekł Sámuel: Niechay chłopiec przodkiem idzye á ty máło zoftań/ iżci oznaymię słowo Páńkie [*Vulg 1.Reg 9/27*]. *BielKron* 63v; Krol Zygmunth wyprawił do Prus ludzi służebne/ ták iezne iáko y piefze przodkiem *BielKron* 418, [842], 243v, 247, 251v, 255v (15); *BielSpr* 53, 53v.

~ *przodkiem przed kim (2)*: Y wyfzli fą o południu z miáfátá/ przodkiem młodzyeńcy przed innym ludem. *BielKron* 85v; ále ofobne kthemu mieli [*Rzymianie*] młodzieńce prędkie ná zabiegi/ ktorzy przed woyskiem przodkiem chodzili/ áby mieyfce náydowali gdzie by woysko położyć ná dobrym mieyfcu *BielSpr* 7.

Połączenia: »przodkiem ... potym« (1): poślał thedy Kárázábeg cztery thyfiące ludzi przodkiem do Mácedoniei [...] Potym sam Kárázábeg z woyskiem przyciągnął ná mieyfce ktore zową Linad *BielKron* 253.

»przodkiem ... za [*kim*]« (5): Izło przodkiem Turkow 50. thyfiąc/ położyli sie pod Swatym grádem w Albániei/ zánimi też niedáleko Amurat Othoman z wielkim woyskiem ciągnął rozdzieliwşzy ie ná woyská rozno *BielKron* 247; pośláli przodkiem Balabaná obegnác Kroią w ósmidziefiáttyfiąc ludu/ zá nim Máchomet rychło ciągnął w pułtorakroc ftotyfiąc ludu *BielKron* 257, 252v, 258, 406. ~

d. *Na określenie kolejności w tekście (21)* :

»przodkiem« = *na początku wypowiedzi (14)*: *MetrKor* 46/47v; NÁfşę prziiazn y Vştawiczną Służbę przodkiem wzkazuiem, panowie prziiaczeliie mili. *ListRzeż w. 1*; Przodkyem Krol yego M. ma za dobrze panv Woyewodzie ysz wfdziecznye przyał od Krola yego M. obmowe okolo danya abo poziczanya pyenyedzi [...] Na drugą rzecz [...] *LibLeg* 10/120v, 10/55v, 11/70, 75v; *BielKron* 242; Grzech nieczyfty przodkiem kładzie [*św. Paweł*]/ pod którym bez wątpienia rozumie cudzołóstwo *RejPosWstaw* [1103]; [Pisaliście nam drugim listem przodkiem przy tym swym do Litwy odjachaniu, zalecając nam służby swe *ListyPol* II 1549 200, 1549 234].

~ *Połączenia*: »przodkiem ... potym (potem)« (3): *LibLeg* 7/31; [*Paweł rozmawiał o wielu rzeczach z radnymi moskiewskimi*] Przodkiem o ziednoczeniu wiary s kościołem Rzymfkim/ á potym o Tytule Krolewfkim *BielKron* 436; *BielSpr* 46v.

»przodkiem ... też« (1): Przodkiem powie poffel nasch poǳrowienie panv woyewodzie od nas [...] Powie thesch yzełmi zrozvmieli zyego poǳlow [...] ysz mv pan bog dopomocz raczil ku dołthanyv yego Panstwa zrak czefłarza Thureczkiego *LibLeg* 10/149v.

»przodkiem ... (potym) ... zatym« (2): Przothkyem powye poszel od nas Czefłarzewy Tvreczłkyemv posdrowyeny y bracką y sanłzyeczka przyasn Pothym bandzye mowil Krol yego Milofcz pan moy przilal myą na dwor Valzey Cefłarzkyey milofczy, [...] Zathym dawłzy lyłth bandzie dzyankowal Cefłarzewy yego M. *LibLeg* 7/8, 10/113v. ~

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« (4): Cefłarz wyłuchawłzy włzytkich wotá/ rozwioldł im rzecz długą/ sprzodku poczawłzy/ powtarzał ich rzeczy być łobie przeciwné/ [...] vpominal też Biskup [*lege*: biskupów] y pány łwieckie/ áby łzukáli tey drogi/ iákoby kołciol Krzełciańłki był w lepłzym rządzie połtánowion niłzi iefł. *BielKron* 219v; *OrzJan* 57.

~ *Połączenia:* »z przodku ... potem« (1): pán Chrıstus wtym podobieńłtwie mowi zprzodku o tych ktorzy chcą być łwą dobrocią zbawieńi/ Potem otych ktorzy zmiłosierdzia dlá Pana Chrıstufa zbawieńia czekáią *MurzNT* 96.

»teraz ... z przodku« (1): oto teraz tego dowodzę com łprzodku obiecał. *WysKaz* 19. ~

»na przodku« (3): nyedokonycza łzye tho łgadza łthem czolzi na przodkv ymyenyem pana Voyewodzynem powyedzyl. *LibLeg* 11/170v; *KrowObr* 161.

~ *Szereg:* »jako na przodku tak i teraz« (1): Iákom cień náprzodku vczyl/ tak y teraz powtarzam: że Pan Chryłtus włafny cel iefł Wiary náłzéz *BialKat* 81. ~

e. *Na okrełlenie kolejnołci w wyliczeniu* (2) :

»przodkiem« = *po pierwsze* (22): nyekthorzi panowye Samy wglowach Przodkyem Prothwycz Włodimyerłky Pronilky y zynilich panow rołkazanya. czy bandancz glowamy łprawywłzi łoby trzidyefczy y dwye Schaiky. wodą przilzy latha po łmyerczy Machomethowey 952. *LibLeg* 11/140v.

~ *Połączenia:* »przodkiem ... druga (a. drugie [co]) ... (trzecia)« (6): *KromRozm II n*; Przodkiem [*to czyni*]/ áby wierni ználi y tzuli/ iáko łie Bog bárzo gniewa/ ná grzechy tego łwiátá: [...] Druga przytzná: áby łie wierni y wybrani Boży/ łtáli podobni/ obrázowi Syná Bożego. *KrowObr* 238; Ná tym Seymie miedzy rzeczami innemi to iefł połtánowiono/ przodkiem áby ná dzień Náwiedzenia páńny Máriey thák duchowni iáko łwieccy pánowie zbroynie byli pogotowiu [...] Druga/ krol áby miał po gotowiu [*!*] rzeczy włzytki należące ku walce/ [...] Trzečia [...] *BielKron* 305v, 313v; A nápiłalem krótko/ przodkiem áby káždy rychłéy mógl poiąc/ y łacniey pámiétác: á druga/ zem rády w tym vzył Sokrátéłłá Philozophá *GrzepGeom* B2v; *RejPosWstaw* [1102]; [*ErazmJęzyk K (Linde)*].

»przodkiem ... a k temu« (1): te pobory: przodkiem iz ná vkrzywdzenie duchowieńłtwá bywały wyprákykowáne: á k temu/ iz [...] ná ksiézey á ná vbogim połpolłtwie były wyciłsnione: [...] namniey nie przyczynilzy obrony y pokoiu *PowodPr* 24.

»przodkiem ... nad to« (2): Dwie rzeczy vczynili ná ónym Seymie łwoim Apołłowie: przodkiem/ błád obrzázania z wiernych z niełli: nád to/ potrzebne ónych czálów obrzędzy chowác połtánowili *BialKat* 136; (*marg*) Przyczyny dla czego ma być Archányelłkie pozdrowienie mówiłno. (–) Przodkiem dla tego to czyniłno: áby nas vczono rozmyłłác wielkie óno dobrodziezeyłtwo bożé/ które

nam okazał: [...]. Nád tho/ potrzebuie tego káždy Chrześciánfki człowiek: áby wiedział/ iákim obyczáiem Chryftus [...] iefth pánnie zwiáltowan *BiałKat* 223v.

»przodkiem ... potym« (7): Przodkiem wam dawami Mocz abiscie na miesczv naschim jako Comissarze naschi czynily pylne a swiebodne viwiedzenie [...] Potim to wam porvczami abiscie [...] *LibLeg* 11/8, 9/49v; Czemże dowodziłz o tey zwirzchnoŃci papyefkyey? (-) Przodkiem piŃmy fámych papyezów/ biŃkupow/ [...] Potym vzywánim/ ktore íye z híŃtoryy/ y przyznawánya Conciliy/ biŃkupow/ y pátryárchow/ [...] przeciwnych papyezóm/ okaże. *KromRozm III* N5; Tedy ia przodkiem mocą Páná Bogá wízechmogácego/ potym mocą OŃwieconego Páná náŃzego Krolá Iego Mił(oŃci) [...] gáię wam Sąd wielki *GroicPorz* i2; *BielKron* 99, 305v; *RejPosWstaw* 44.

»przodkiem ... po wtore ... (po trzecie ... potym ... potym)« (2): A nyektore [tj. wyznawców swych] wftáwił bog w koŃcyele/ przodkyem ápoŃtoły/ powtore proroki/ potrzećye doktory/ potym mocy [tj. mających moc]/ potym łáŃki vzdráwyánya [tj. mających łaskę uzdrawiania] [*Vulg* 1.Cor 12/28] *KromRozm III* G8; *KrowObr* 116v.

»przodkiem ... teź ... (teź)« (3): *LibLeg* 11/140v; LiŃty ŃtároŃcine o co máią być dáne. [...] Przodkiem kto wybije pániá wienná/ teź gdy brát brátu dźyáku zwolić nie chce/ teź gdy kto kogo wypędzi z pokoynego dzierzénia. *UstPraw* A3; *BielKron* 237. ~

f. Na okreŃlenie kolejnoŃci w ocenie (97) :

»przodkiem« = *przede wszystkim; in primis Calep* (95): A gdi ych [czeladzi albo towarzyszy] naipilniei potrzeba thedi odpuŃczenie od swich MiŃtrzew biorá, niepamiętaięcz na ono czo Panu swemu przy smowie Ńliubią, A tho przodkiem yŃŃz mu pilnie a wiernie chce słuźicz *ListRzeź w.* 10; *FalZioł* [Ń]a, IV 45c; Tho racz V.C.M. wyedzieczy [...] abych thego nygdziey nyedal Ńnaczy yzbych wczym ynŃszym przodkiem yedno wthych rzeczach chtore byl pan Soboczki przynyosł przyachał. *LibLeg* 9/50v, 7/35v, 10/114v, 151, 153v, 11/48v, 172v; *ComCrac* 19v; *KromRozm I* B3; Przodkyem kfyęgi Ńpraw ApoŃtolŃkich/ ktore LukáŃz Theophilowi nyeyákyemu piŃał/ co w Ńoby zámýkáyá/ napis [tj. tytuł: *Dzieje Apostolskie*] pokázuye. *KromRozm II* e, b4v; MaŃz wyedźyeć przodkyem/ iż dwoyákye Ńá y były záwŃŃŃe vrzędy w koŃcyele krzeŃcijánŃkim *KromRozm III* Iv, A5, C6, G6v, H8v, K3 (10); Swieckie Práwo iefth rozmáithe/ Przodkiem to ktore iefth wízem narodom poŃpolite/ ktore Lácinnicy *Gentium* zowá. *GroicPorz* a2v, bb3; *KrowObr* 106v, 122; *LeszczRzecz* A3v; *BibRadz* *2v; *BielKron* 201v, 305v, 307v; A przy tym iáko wierni poddáni W.K.M. pokornie proŃzá/ ábyŃ W.K.M. [...] tey náuki łáŃkáwy bronieć raczył/ w tych złych á zámieŃzáných czáŃŃiech/ ktora przodkiem iefth ku czći á chwale PánŃkiew/ [...] ku [...] i ku dobremu poŃpolitemu *SarnUzn* A3; Stworzenie tedy boźe ták miŃterné á ochędoźné przodkiem nas/ iáko y pogány ma przywodzić ku vznánium páná Bogá *BiałKat* 31, 386 [2 r.]; Miłofierny wieczny Pan dáćci wiele raczył/ A práwie žádná rzeczą tu cie nie przebaczył. KOchác fie przodkiem moźeŃz w dziateczákach wćciwych/ Ktore noŃzá twarz y Ńtan przodkow twych poćciwych. *RejZwierc* A4v; MA káždy boiaźń Božá przodkiem mieć ná pieczy OdrzućiwŃzy ná Ńtrónę wŃzyŃtkie márne rzeczy. *MycPrz* I A2, I A2v, II Dv; *Strum* L4; *ZapKoŃcier* 1586/65; *ArtKanc* A10, M14v; *Calep* 229a; W tym koŃciele y ŃpołecznoŃci iego powŃzechney/ wyznawáią bydź ApoŃtołowie odpuŃczenie grzechow/ przez Sákrámenty S. á przodkiem krzeŃt *PowodPr* 35; [*ModlKobiet* 20v].

~ *Połączenia*: »przodkiem (...) potym (potem) (też) ... (na ostatek), po [kim]« [szyk zmienny] (37:1): Abovyem my bofkyey przothkyem pothem tehłz łzwey povynnosczi strzecz konyeczcznye chczyemy *LibLeg* 7/69; *RejKup* m4; To włyfłtko nápiřano przodkyem dla żydow/ [...] Po tym y dla nas *KromRozm II* k; *KromRozm III* O6v; *LubPs* A6; ISćiec álbo Wierzyćiel/ [...] długu łwego dochodzić ma przodkiem ná ruchomych rzeczách dłuźnikowych/ potym ná łtoiącym Imieniu iego. *GroicPorz* q4v, y4, dd4; ná krzćie bierzemy pietzć przodkiem wzyřłtkich grzechow nářnych odpufłztzenia/ potym przypořobienia zá Syny Boże/ á ná ořtátek dziedzictwá kroleřtwá neibieřkiego [!] *KrowObr* 46; Antykryřł [tj. papieř] tę náukę [tj. pořwięćanie przedmiotów] wziął przodkiem od pogánow/ pothym od Zydow *KrowObr* 101v; A tze muřz wy tedy/ tę obłudę zowiećie Obrázem Bożym? Poniewař łam tylko przotkiem Syn Boży Pan Kryřtus ieřł Obrázem Bożym? A ponim zálię wřelki wierny tźłowiek/ kthorego Bog łtworzył ná Obras y podobieńřtwo łwoie. *KrowObr* 110, B3v, 13v, 71 [2 r.], 72v, 91 (17); *BielKron* 245, 246; Dayze nam to [...] ábychmy tobie nędznicy przodkiem záchowáli powinnořci łwoie/ iáko wiernemu Pánu łwemu/ á pothym káždemu łtanowi *RejPos* [254], A3v, 63; *BiałKat* 41, 233v; *KuczbKat kt*; *WujJudConf* 18; *MycPrz* II B[3]; Ieřliź co w tym piřaniu naydzie łię W.X.M. przodkiem/ potym teź komu inřzemu ku zbudowánium/ niech to wřyřtko źrzodłu wřzego dobrá Bogu wiecznemu będzie zupełnie przypřřano. *WysKaz* X3v; *SarnStat* 1004; *PowodPr* 3; [á [rozum] ořwiecony Bořką iářnořćią/ moze obáćzyć przodkiem ono wiekuiřte źrzodło řwiářłnořci/ á potym ine podleřře y niřře rzeczy *KuczbKat* 12].

»przodkiem (...) takze (i) (a. takieź), tak i« (5:1): *LibLeg* 11/88v; Przodkiem pytam ćię/ ieřliže prorocy y Apořtołowie řwięći/ ludzmi byli/ tzyli nie ludzmi? [...] A takze y Kryřtus/ izali łam łiebie nie vniřzył/ wziawřzy ná łię pořtáw[ę] ludzká *KrowObr* C3, 23, 64; *BielKron* 104v; Trzeći pożytek [wniebowřłpáienia *Chryřtusa*]: abyłmy poćiechę mieli: że ón [*Chryřtus*] przez łwe wniebowřłpáienie/ przodkiem Oycá łwego iářnie nam oznaymił: takze y łam łiebie vwielbił *BiałKat* 98v.

»przodkiem ... teź« (2): *FalZioł* III 37d; Obacź tu iako ten přalm acźkolwie przodkiem łłuży panu Chriřtuřłowi, wřzakoź teź moze łłużyc wřelkiemu kapłanowi ophiaruiącemu v ołtarza *WróbŻołt* G3.

Wyrażenie: »przodkiem nade wszystko« (1): Mařz wiedzćieć iź pan Bóg wřzechmogácy thák řwięthé á wybráné łwoie wmarłé vczćił: iź chce tego po nas żywych/ przodkiem ná de [!] wřyřtko: ábyłmy ich niezápomináli *BiałKat* 151. ~

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« (1): Gdy vwarzył Maioranę w winie/ řtrłyczem/ s chebdem, ieřth dobre opuchłym ludziom s przodku/ y tym ktorzy s cięřzkořćią vřinę puřczáią *FalZioł* I 83c.

»na przodku« (1):

~ *Połączenie*: »na przodku ... teź« (1): Maią [migdały] mocz řthulaiącá ran á bronią płynienia Wilkhořci do wrzodow/ á to na przodku. Teź vmocznia vřta zołádkowe/ á kto ma biegunkę: zařtanawiaią. *FalZioł* III 13c. ~

Synonimy: **1.A.1.** dziad, ociec, pradziad, rodzic, starszy; **2.** antecesor; **3.** sprawca, twórca; **4.** instygator, pobudzacz, powod; **5.a.** wodz.